

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική - Σχεδιασμός του Χώρου
Κατεύθυνση Β' Πολεοδομία - Χωροταξία

ΠΑΡΙΣΙ - ΑΘΗΝΑ: Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Μάθημα:
Θέματα Αστικού Σχεδιασμού

Διδάσκοντες:
Ντ. Βαίου, Μ. Μαντουβάλου, Θ. Παγώνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

•	Εισαγωγή.....	5
•	Προσεγγίζοντας την ιστορική εξέλιξη των πολιτικών για την ασφάλεια στην πόλη.....	7
•	Οι πολιτικές ασφάλειας στη Γαλλία: Το παράδειγμα του Παρισιού.....	13
	Η ασφάλεια στην πόλη και η πρόταση του συνδυασμού της Anne Hidalgo:	
	“Paris Qui Ose”.....	18
•	Οι πολιτικές ασφάλειας στην Ελλάδα: Το παράδειγμα της Αθήνας.....	21
	Η ασφάλεια στην πόλη και οι πολιτικές του συνδυασμού του Γιώργου Καμίνη:	
	“Δικαίωμα στην Πόλη”.....	23
•	Συγκλίσεις και αποκλίσεις στις πολιτικές ασφάλειας στην πόλη.....	31
•	Ορισμένες συμπερασματικές σκέψεις για την ασφάλεια στην πόλη.....	35
•	Βιβλιογραφία.....	39
•	Παράρτημα.....	45

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ζήτημα της ασφάλειας στην πόλη βρίσκεται, σήμερα, στο επίκεντρο των πολιτικών σε όλη την Ευρώπη. Με τον όρο ασφάλεια εννοείται η δημιουργία ενός κλίματος τάξης, ενάντια στην “αταξία” και τη βία, οι οποίες όχι μόνο προβάλλονται ως παθογένειες της ίδιας της πόλης ή τμημάτων της, αλλά και προσωποποιούνται σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Γιατί, όμως συμβαίνει αυτό; Διότι η “ασφαλής” πόλη, στο βαθμό που επιδιώκει να είναι πεδίο οικονομικών επενδύσεων, συνιστά ένα από τα κεντρικά διακυβεύματα των κυρίαρχων νεοφιλελεύθερων πολιτικών, με δεδομένο ότι, σήμερα, “η κατάκτηση της αγοράς πραγματοποιείται με την απόκτηση του ελέγχου και όχι πλέον με τη διαμόρφωση της πειθαρχίας”¹. Επομένως, το ζητούμενο δεν είναι μόνο η χωρική επιτήρηση του δημόσιου χώρου, όσο και ο έλεγχος συγκεκριμένων συμπεριφορών μέσα σε αυτόν. Ο έλεγχος αυτός, επιτυγχάνεται, σήμερα, εκτός από τις γνωστές πολιτικές σχεδιασμού του δημόσιου χώρου, και με την ενοχοποίηση και ποινικοποίηση συμπεριφορών, με σκοπό να απονομιμοποιηθεί πολιτικά και κοινωνικά οποιοσδήποτε λόγος δεν συμβαδίζει με τον κυρίαρχο λόγο.

Στα πλαίσια αυτά, εφόσον η σημερινή συγκυρία χαρακτηρίζεται από την οικονομική κρίση και τα μέτρα λιτότητας, όταν ο κυρίαρχος λόγος αναφέρεται στην “ανάκτηση” των δημόσιων χώρων αλλά και την ανάγκη διατήρησης ενός κλίματος ηρεμίας, τάξης και κανονικότητας, η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από την ασφάλεια ενάντια στην παραβατικότητα - με την ευρεία έννοια που έχει, πλέον, πάρει αυτός ο όρος -, αποσιωπώντας την ανάγκη για ασφάλεια απέναντι στις κοινωνικές ανισότητες, την ανεργία και την επισφαλή εργασία, την ασφάλεια της κατοικίας κλπ. Έτσι, εκτός από την κεντρική εξουσία, ενεργοποιούνται και οι αυτοδιοικητικές αρχές καθώς και ομάδες πολιτών, ώστε ο έλεγχος να διαχέεται, πλέον, σε πολλά και αλληλοσυμπληρούμενα επίπεδα.

Η παρούσα εργασία, έχει στόχο, αφού αρχικά θέσει ορισμένες γενικές θεωρητικές βάσεις για τις πολιτικές της ασφάλειας, όπως αυτές έχουν αποτυπωθεί στη βιβλιογραφία, να διερευνήσει, στη συνέχεια, το πώς συνδέεται η ρητορική και η πρακτική των αιρετών διοικήσεων των πόλεων με τις πολιτικές που προωθούνται όχι μόνο στο εθνικό αλλά και στο υπερεθνικό επίπεδο. Ωστόσο, οι πολιτικές αυτές έχουν ποικίλες όψεις και μπορούν να αναλυθούν βάσει διαφορετικών αξόνων: του κοινωνικού, του πολιτικού, του πολεοδομικού, του ποινικού, του οικονομικού κλπ. Θεωρώντας πως η σημασία και το βάθος των παραπάνω διεργασιών είναι τέτοια, που μία μεταπτυχιακή εργασία εξαμήνου δεν μπορεί να καλύψει, επιχειρούμε να παρουσιάσουμε μία από τις πολλές πτυχές του προβλήματος, και συγκεκριμένα το πώς προωθούνται τα ζητήματα της ασφάλειας, μέσα από το λόγο και τα έργα των δημάρχων δύο πόλεων: του Παρισιού και της Αθήνας.

Η σχεδόν παράλληλη, χρονικά, διεξαγωγή των δημοτικών εκλογών² σε συνθήκες οικονομικής κρίσης

1 Gilles Deleuze, *Οι κοινωνίες του ελέγχου*, in *Η Κοινωνία του Ελέγχου*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 2001, σσ. 9-16, εδώ: σελ. 14.

2 Στο Παρίσι οι δημοτικές εκλογές διεξήχθησαν το Μάρτιο και στην Αθήνα το Μάιο του 2014.

επανέφεραν το ζήτημα της ασφάλειας στο δημόσιο διάλογο, θέτοντάς το ως προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα των υποψηφίων δημάρχων. Η ανάπτυξη και η διαχείριση των πολιτικών ασφάλειας, αν και έλκουν την καταγωγή τους από επεξεργασίες υπερεθνικού χαρακτήρα, στον κάθε τόπο εμφανίζονται με διαφορετικό τρόπο, αφού λαμβάνουν υπόψη τους τις ιστορικές κοινωνικές και πολιτικές ιδιαιτερότητές του. Από την άποψη αυτή, έχει ενδιαφέρον να δούμε τις πιθανές συγκλίσεις και αποκλίσεις που παρουσιάζουν οι τρόποι αντιμετώπισης αυτού του ζητήματος, από την Anne Hidalgo και τον Γιώργο Καμίνη, τους νικητές των δημοτικών εκλογών. Η επιλογή των πολιτικών προγραμμάτων των παραπάνω δημάρχων δεν έγινε μόνο λόγω της νίκης τους, αλλά και του γεγονότος ότι έχουν ήδη μία ενεργή και “μετρήσιμη” παρουσία στη δημοτική αρχή, η πρώτη ως αντιδήμαρχος Παρισιού σε θέματα πολεοδομίας και ο δεύτερος ως δήμαρχος Αθηναίων.

Ποιό είναι τελικά το αποτύπωμα των πολιτικών αυτών στον δημόσιο και γενικότερα στον αστικό χώρο, ως πεδίου κοινωνικής αλληλεπίδρασης, κοινωνικών συγκρούσεων και “ως πεδίο μεταβαλλόμενο που προκύπτει κάθε φορά από πολλαπλές και πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις”³, παραμένει ένα ανοικτό πεδίο έρευνας, που ξεπερνά τα όρια και τους στόχους της παρούσας εργασίας.

3 Ειρήνη Μίχα, *Η πολιτική για την ασφάλεια στις πόλεις και οι συνέπειές της στη σημασία του δημόσιου χώρου*, in *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 98, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2007, σσ. 81-87, εδώ: σελ. 86.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Η πόλη, από το 19ο αιώνα, θεωρείται ένας χώρος που συγκεντρώνει, μεταξύ άλλων, μεγάλα ποσοστά ανομίας. Η ρήξη που ο αστικός τρόπος ζωής επέφερε στον αγροτικό θεωρήθηκε ότι συνοδεύταν και από μία σειρά από “δυστυχίες” (επαιτεία, πορνεία κλπ). Επομένως, η πόλη, ως καταλύτης αυτής της ρήξης, χαρακτηρίζεται ως “ανασφαλής” χώρος. Ένα πρώτο αντίδοτο σε αυτή την ανασφάλεια είναι ο γεωγραφικός διαχωρισμός των τάξεων, προκειμένου αυτός να συμβάλλει στη μείωση των ταραχών στις πόλεις και στον χωρικό περιορισμό των παραγόντων που η κυρίαρχη, πλέον, αστική τάξη θεωρεί ως γενεσιουργές αιτίες της ανασφάλειας. Ο Engels⁴, το 1844, περιγράφει το σαφή χωρικό διαχωρισμό των “καλών” από τις “κακές” συνοικίες, με τις πρώτες να κατοικούνται από τα ανώτερα και τις δεύτερες από τα κατώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα. Οι εργατικές συνοικίες δημιουργούν φόβο στην αστική τάξη, λόγω όχι τόσο των κακών συνθηκών διαβίωσης αυτών καθαυτών, αλλά των συνεπειών που αυτές μπορεί να έχουν για την ίδια την κοινωνική συνοχή. Ο 19ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από μία σειρά εξεγέρσεων (στον ευρωπαϊκό χώρο), οι οποίες αποτέλεσαν κινητήριοι μοχλοί για την ανάπτυξη θεωριών καταστολής τους μέσω του σχεδιασμού του αστικού χώρου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το σχέδιο ανάπτυξης της πόλης του Παρισιού από τον Νομάρχη της Περιφέρειας του Σηκουάνα, βαρόνο Haussmann, στη διάρκεια της Δεύτερης Αυτοκρατορίας⁵. Τα έργα του συμβόλιζαν την άνοδο και κυριαρχία, πλέον, της νέας, αστικής τάξης, και στόχευαν στο να τη συγκρατήσουν σε ένα ασφαλές κέντρο της πόλης⁶.

Ως απειλές, όμως, θεωρούνται όχι μόνο οι πιθανές εξεγέρσεις, αλλά και οι μολυσματικές ασθένειες που φαίνονται να ξεκινούν και να εξαπλώνονται πιο γρήγορα σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης, αυτές των κατώτερων στρωμάτων. Επιπλέον, οι περιοχές αυτές, εκτός από εστίες μόλυνσης θεωρούνται, από την αστική τάξη, και “ηθικά” υποβαθμισμένες. Έτσι, επιχειρείται αρχικά η χαρτογράφηση των “προβληματικών” περιοχών και στη συνέχεια η “εξυγίανσή” τους. Παράλληλα, αναπτύσσονται ιδέες για την απομάκρυνση της αστικής τάξης από τα επικίνδυνα πλέον για αυτήν όρια του κέντρου της πόλης, με τη δημιουργία κηπουπόλεων, οι οποίες προσέφεραν και σαφή χωρικό διαχωρισμό αλλά και ασφαλή και υγιή διαβίωση για ομοιογενή κοινωνικά σύνολα των ανώτερων οικονομικών στρωμάτων.

4 “Κάθε μεγάλη πόλη έχει μία ή περισσότερες ‘κακές συνοικίες’ - όπου συγκεντρώνεται η εργατική τάξη. Ασφαλώς είναι συνηθισμένο η φτώχεια να μένει σε σοκάκια κρυμμένα δίπλα στα παλάτια των πλουσίων, όμως, γενικά, της έχουν προσδιορίσει μία απομονωμένη περιοχή, όπου κρυμμένη από τα μάτια των πιο ευτυχισμένων τάξεων, δεν έχει παρά να τα βγάλει, καλά-κακά, πέρα μόνη της. Αυτές οι ‘κακές συνοικίες’ είναι παντού οργανωμένες στην Αγγλία σχεδόν κατά τον ίδιο τρόπο, τα χειρότερα σπίτια στην πιο σιχαμένη περιοχή της πόλης”. Friedrich Engels, Η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία, μέρος Α', εκδ. Μπάουρον, Παγκόσμια Βιβλιοθήκη - Κοινωνιολογία, Αθήνα, 1974, σελ. 71.

5 Δεύτερη Γαλλική Αυτοκρατορία (1852-1870) ονομάζεται η περίοδος μεταξύ Δεύτερης και Τρίτης Γαλλικής Δημοκρατίας, υπό τον Ναπολέοντα Γ', η οποία λήγει με την ήττα της Γαλλίας στον γαλλο-πρωσικό πόλεμο και ακολουθείται από τη σύντομη περίοδο της Παρισινής Κομμούνας.

6 “[...] απ' τη στιγμή που οι αρχές θα πάρουν απόφαση να μεταβάλλουν την πολεοδομική δομή λόγω της πολιτικής νευρικότητας, τα αποτελέσματα είναι πιο πιθανό να είναι αισθητά και μακροχρόνια, όπως οι λεωφόροι του Παρισιού”. Eric Hobsbawm, Πόλεις κι Εξεγέρσεις, (<http://libcom.org/library/cities-and-insurrections-eric-j-hobsbawm>)

Η ιδέα της χαρτογράφησης και της χωρικής αποτύπωσης των κοινωνικών προβλημάτων των πόλεων, συνεχίζεται και στον 20ο αιώνα. Το 1925, οι κοινωνιολόγοι Robert E. Park και Ernest W. Burgess, από τη Σχολή του Σικάγο, επιχειρούν, στο βιβλίο τους *The City*⁷, να αναλύσουν τον αστικό χώρο και τις αστικές κοινωνικές δομές προκειμένου να αιτιολογήσουν την ύπαρξη κοινωνικών προβλημάτων, όπως η ανεργία ή η παραβατικότητα και η εγκληματικότητα. Έτσι εδραιώνεται η άποψη ότι η παραβατικότητα και η εγκληματικότητα στις πόλεις οφείλονται σε κοινωνικά αίτια και δεν είναι παθογένειες κοινωνικών τάξεων ή ατόμων.

Με την περαιτέρω διόγκωση των πόλεων μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, το θέμα της εγκληματικότητας επανέρχεται. Οι μεταναστευτικές ροές (εσωτερικές και εξωτερικές) προς τις πόλεις-βιομηχανικά κέντρα, κάνουν πιο εμφανείς τις κοινωνικές ανισότητες και μεγενθύνουν τα προβλήματα που πηγάζουν από αυτές. Η οικονομική ανάπτυξη και η παρουσία των κοινωνικών κινημάτων για ίσες ευκαιρίες ζωής καθώς και οι θεωρίες του ανθρώπινου κεφαλαίου⁸ αποτελούν παράγοντες που συμβάλλουν στην εδραίωση του κοινωνικού κράτους στο δυτικό κόσμο.

Σε αυτά τα πλαίσια, αναπτύσσονται οι θεωρίες που εμφανίζουν το σχεδιασμό των πόλεων ως παράγοντα που βοηθάει στην αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων, όπως *“την οικονομική βοήθεια σε οικογένειες των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, αλλά και την ενίσχυση των δομών εκπαίδευσης, κοινωνικής κατοικίας, υγείας, οικογενειακών επιδομάτων κλπ”*⁹. Ωστόσο, ο φυσικός σχεδιασμός παρουσιάζεται ως εργαλείο για την ασφάλεια στις πόλεις κυρίως από τη δεκαετία του 1960, με ορόσημο το βιβλίο της Jane Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities*¹⁰. Η Jacobs υποστήριξε ότι η συνεχής χρήση του χώρου οδηγεί στην εμπέδωση κλίματος ασφάλειας. Οι καθαροί και περιποιημένοι χώροι εμπνέουν εμπιστοσύνη στους χρήστες τους, δημιουργώντας την αίσθηση του “ανήκειν”. Έτσι, *“η αστική ασφάλεια εξαρτάται από τη χωρική ταυτότητα: τα άτομα προστατεύουν και σέβονται το χώρο που τους ανήκει”*¹¹.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, με την άνοδο του Νεοφιλελευθερισμού, όπως αυτή αποτυπώνεται στη θατσερική εκδοχή, ξεκινάει η περίοδος υποχώρησης του κράτους πρόνοιας. Η υποχώρηση αυτή συνοδεύεται από ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις καθώς και από τη συνεχή διόγκωση του κράτους

7 Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick D. McKenzie, *The City*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1925 [1984].

8 Theodore W. Schultz, *Investment in Human Capital*, in *The American Economic Review*, Vol. 51, No 1, Μάρτιος 1961, σσ. 1-17.

9 Loïc Wacquant, *Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge*, *Radical Philosophy Review*, volume 11, number 1, 2008, σσ. 9-27, εδών: σελ. 27.

10 Jane Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, New York, 1961.

11 *Planning Urban Design and Management for Crime Prevention. Handbook*, AGIS – Action SAFEPOLIS 2006–2007, European Commission, Directorate-General Justice Freedom and Security, Politecnico di Milano - Laboratorio Qualità Urbana e Sicurezza, Institut d’Aménagement et d’Urbanisme - Ile-de-France, Regione Emilia Romagna, σελ. 4.

ποινικού δικαίου. Όπως εξηγεί ο Wacquant:

το Κεϋνσιανό κράτος, ιστορικό όχημα της αλληλεγγύης, του οποίου αποστολή ήταν να αντιτίθεται στους κύκλους και τις ζημιογόνες συνέπειες της αγοράς, εξασφαλίζοντας τη συλλογική ευημερία και εξομαλύνοντας τις ανισότητες, δίνει τη θέση του στο 'Δαρβινικό' κράτος, που ανάγει τον ανταγωνισμό σε φετίχ, εξυμνώντας την ατομική ευθύνη (σε αντίθεση προς τη συλλογική ανευθυνότητα), και το οποίο αποσύρεται μπροστά στις κυρίαρχες και υπερτροφικές λειτουργίες του 'νόμου και της τάξης'¹².

Κυρίως από τη δεκαετία του 1990 και μετά, στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομίας, "αντιμάχονται πόλεις ενάντια σε πόλεις [...], όχι μόνο με όρους βιομηχανικής προσέλκυσης [...], αλλά και μέσα από το μάρκετινγκ των πόλεων ως οικιστικών και τουριστικών προορισμών"¹³, καθώς και χώρων συγκέντρωσης του τριτογενούς τομέα. Στα πλαίσια αυτά, η "ασφαλής πόλη" θεωρείται απαραίτητη συνθήκη για την εγκατάσταση των νέων αυτών λειτουργιών, αφού στην ουσία σημαίνει την ασφάλεια του επενδυτικού κεφαλαίου που συγκεντρώνεται στα κέντρα των μεταβιομηχανικών πόλεων.

"Το Κράτος δεν μπορεί να καθιερώνει και να αναπαράγει την πολιτική κυριαρχία αποκλειστικά και μόνο με την καταστολή, την δύναμη ή την 'ωμή' βία, αλλά προσφεύγει άμεσα στην ιδεολογία, που θεμιτοποιεί τη βία και συμβάλλει στην οργάνωση μιας συναίνεσης ορισμένων δυναστευόμενων τάξεων και μερίδων τάξεων προς την πολιτική εξουσία. [...] Η κυρίαρχη ιδεολογία συγκεκριμένα αποτελεί μιά βασική εξουσία της κυρίαρχης τάξης"¹⁴.

Έτσι, ξεκινάει η προσπάθεια θεωρητικοποίησης του ζητήματος της ασφάλειας, ως δομικού προβλήματος του κέντρου των μεγάλων πόλεων. Το 1982, οι James Q. Wilson και George E. Kelling, στο άρθρο τους "*Broken Windows - The police and neighborhood safety*" (Σπασμένα παράθυρα - αστυνόμευση και ασφάλεια στις γειτονιές)¹⁵, βασιζόμενοι στα αποτελέσματα πειράματος του Philip Zimbardo (1969)¹⁶, υποστήριξαν ότι εάν η αταξία και η αποκλίνουσα συμπεριφορά δεν καταπολεμηθούν εν τη γενέσει τους, μπορεί να εξελιχθούν σε σοβαρότερες εγκληματικές συμπεριφορές. Υιοθετούν την ιδέα ότι "εάν ένα παράθυρο ενός κτηρίου σπάσει και αφεθεί μη επισκευασμένο, σύντομα όλα τα υπόλοιπα παράθυρα του

12 Loïc Wacquant, *Penalisation of Poverty and the Rise of Neo-Liberalism*, European Journal on Criminal Policy and Research, No 9, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 2001, σσ. 401-412, εδών: σελ. 405.

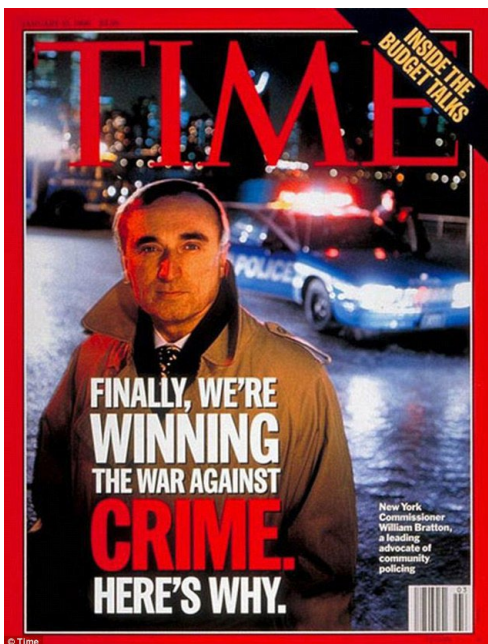
13 Smith Neil, *New Globalism, New Urbanism: Gentrification as global urban strategy*, Antipode, 34:3, σελ. 427-250, 2002. Εδών: *κομπρεσέρ*, τεύχος 4, 13.11.2012, (<http://kompreser.espivblogs.net/2012/11/13/neil-smith-nea-pole-odomia-gentrification/>), σελ. 72

14 Νίκος Πουλιαντζάς, *Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός*, εκδόσεις Θεμέλιο, σύγχρονη σκέψη, Αθήνα, 1982, σελ. 39-40.

15 Wilson, J.Q., Kelling G., *Broken Windows: The police and neighbourhood safety*, Atlantic Monthly, Μάρτιος 1982, (<http://www.theatlantic.com/doc/198203/broken-windows>).

16 Philip Zimbardo, καθηγητής ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Stanford.

κτηρίου αυτού θα βρεθούν σπασμένα. [...] ένα αφημένο σπασμένο παράθυρο είναι σημάδι ότι κανείς δεν νοιάζεται κι έτσι, το να σπάσουμε κι άλλα παράθυρα δεν κοστίζει τίποτα”¹⁷. Για την καταπολέμηση, λοιπόν, των “μικροεγκλημάτων”, θεωρείται απαραίτητη η εντατικοποίηση της αστυνόμευσης των περιοχών που θεωρούνται “επικίνδυνες”. Ανάλογα με τους κανόνες της εκάστοτε περιοχής και του τι θεωρείται κάθε φορά ως “όχληση” και ως “τάξη”, στοχοποιούνται γενικότερα αυτοί που ορίζονται ως “απείθαρχοι”¹⁸. Η αστυνόμευση των “σπασμένων παραθύρων” δεν απευθύνεται μόνο σε έναν “πραγματικό” κίνδυνο, αλλά και στην αντιμετώπιση του φόβου απέναντι στα “απείθαρχα” άτομα. Έτσι, μία γειτονιά μπορεί να είναι “ασφαλέστερη, χωρίς να έχουν στην πραγματικότητα μειωθεί τα ποσοστά εγκληματικότητας σε αυτήν”¹⁹.

Εικόνα 1: Ο αρχηγός της αστυνομίας της Νέας Υόρκης, W. Bratton, στο εξώφυλλο του περιοδικού το 1996 (πηγή: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2518823/Bill-Blasio-picks-William-Bratton-man-cleaned-New-York-NYPD-commissioner-again.html>)

Η θεωρία των σπασμένων παραθύρων δέχτηκε πολλές κριτικές. Όπως απέδειξαν οι Bernard Harcourt και Jens Ludwig²⁰, η αυστηρότερη αστυνόμευση δεν είναι απαραίτητα η ορθότερη λύση για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, καθώς κανένα εμπειρικό στοιχείο δεν επιβεβαιώνει τη στατιστική συσχέτιση μεταξύ “αταξίας” και εγκλήματος - βασική υπόθεση των Wilson και Kelling. Η μείωση της εγκληματικότητας στην πόλη της Νέας Υόρκης, οφειλόταν κυρίως σε κοινωνικο-οικονομικούς λόγους, όπως για παράδειγμα τον “εξευγενισμό” περιοχών που προηγουμένως θεωρούνταν “επικίνδυνες”²¹.

Η θεωρία των “Σπασμένων Παραθύρων” επηρέασε και την πολιτική του Rudy Giuliani για την πόλη της Νέας Υόρκης στη διάρκεια της δημαρχίας του (1993-2001), η οποία έδινε έμφαση, με την πολιτική “μηδενικής ανοχής” (*zero tolerance policy*) στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας και την αύξηση του κοινωνικού ελέγχου²². Η συγκεκριμένη πολιτική αναπτύσσεται γύρω από τρεις πυλώνες: “την αυστηρότερη

17 Wilson, J.Q., Kelling G. (1982), op. cit. σελ. 2-3

18 “Όχι βίαιοι άνθρωποι ούτε απαραίτητα εγκληματίες, αλλά ανυπόληπτοι, ταραχοποιοί ή απρόβλεπτοι άνθρωποι: επαίτες, μέθυσοι, ναρκομανείς, θορυβώδεις έφηβοι, πόρνες, αργόσχολοι, ψυχικά διαταραγμένοι”, Ibid, σελ. 1-2.

19 Ibid σελ. 1

20 Bernard E. Harcourt, Jens Ludwig, *Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment*, University of Chicago Law Review, Vol. 73, 2006, σσ. 272-320. (<http://ssrn.com/abstract=743284>)

21 Ibid, σελ. 316

22 Συνεχίζοντας και ενισχύοντας το έργο του προκατόχου του, David Dinkins (1990-1993). Το σχέδιο του Giuliani: William J. Bratton, Rudolph W. Giuliani, N.Y. Police Department, *Police Strategy No 5: Reclaiming the Public Spaces of New York*, Police Department, City of New York, 1994 (*Αστυνομική Στρατηγική No 5: Επαναδιεκδικώντας τους δημόσιους χώρους της Νέας Υόρκης*).

αστυνόμευση του αστικού χώρου, την αναβάθμιση ή θωράκισή του και τέλος, την ενεργοποίηση των κατοίκων στη βοήθεια του κρατικού έργου για τον έλεγχο της γειτονιάς τους”²³. Πιο συγκεκριμένα:

- Η αυστηρότερη αστυνόμευση του δημόσιου χώρου επιτυγχάνεται, εκτός από την ενισχυμένη παρουσία της αστυνομίας σε αυτόν, και με μία σειρά από άλλα μέτρα, όπως τα κλειστά συστήματα παρακολούθησης (κάμερες), που τοποθετούνται σε περιοχές που χαρακτηρίζονται “επικίνδυνες”, αλλά και με νομοθετικές ρυθμίσεις και ενίσχυση του ποινικού κράτους²⁴.
- Η αναβάθμιση του αστικού χώρου επιχειρείται μέσω της “εξυγίανσης” και του “εξευγενισμού” των προηγούμενων χαρακτηρισθέντων και στοχοποιηθέντων “επικίνδυνων” περιοχών. Παράλληλα, πληθαίνουν και τα παραδείγματα δημιουργίας “οχυρωμένων κοινοτήτων” (*gated communities*), σαν εξελιγμένες “κηπουπόλεις”, που απευθύνονται όχι μόνο στα ανώτερα στρώματα, αλλά “και στα μεσοαστικά στρώματα όπως και σε οικογένειες της εργατικής τάξης με σταθερή εργασία”.²⁵
- Παράλληλα επιστρατεύονται και οι ίδιοι οι κάτοικοι. Είτε ως “κοινοτικοί φύλακες” (*community watchmen*) είτε ως “ομάδες επαγρύπνησης” (*vigilante groups*), η συμμετοχή των κατοίκων αναβιώνει παλαιότερα μοντέλα επιτήρησης των γειτονιών, που εκφράζουν

“μία νοσταλγία για ένα παρωχημένο μοντέλο ηθικής αυταρχικότητας, το οποίο νοείται ως εργαλείο πολιτικής ρύθμισης και “τακτοποίησης”. [...] υποδηλώνεται η πεποίθηση ότι υπάρχει μια μορφή ‘ιδανικού’ χώρου, αμετάβλητου στο χρόνο, που μπορεί να αναβιώσει στη σύγχρονη πόλη με σκηνοθετικές παρεμβάσεις”²⁶.

Η πόλη της Νέας Υόρκης αναδείχθηκε, από την εποχή του Giuliani και μετά, ως “η Μέκκα της ασφάλειας, μέσω μίας συστηματικής προπαγανδιστικής καμπάνιας”²⁷, προσφέροντας την εμπειρία της αλλά κυρίως τα ιδεολογικά της συμπραζόμενα και στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου

23 Ειρήνη Μίχα (2007), *op.cit.*, σελ. 81. Σύμφωνα με τον E. Hobsbawm, κατά το 19ο αιώνα επιχειρείται η οργάνωση των πόλεων για την αποφυγή εξεγέρσεων, πάλι γύρω από τρεις άξονες, που μοιάζουν να συγκλίνουν με αυτούς του Giuliani: “Πράγματι, οι τρεις κύριες κυβερνητικές μέθοδοι αντιμετώπισης των ταραχών και εξεγέρσεων προτάθηκαν: συστηματική διευθέτηση της ανάπτυξης στρατευμάτων, ανάπτυξη των αστυνομικών δυνάμεων (οι οποίες έκαναν την εμφάνισή τους στο μέτωπο αυτό μόλις τον 19ο αιώνα), και η ανοικοδόμηση των πόλεων με τρόπους που να ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες μιας εξέγερσης”. (Eric Hobsbawm, *op.cit.*)

24 Στην πράξη, η πολιτική αυτή έβαζε στο στόχαστρο τους άστεγους, τους φτωχούς και, σε μεγάλο βαθμό, τους έγχρωμους, θεωρώντας τους ως πιθανούς εγκληματίες, στοχοποιώντας όχι μεμονωμένα άτομα, αλλά κοινωνικές ομάδες, που προσέδιδαν στην πόλη κακή εικόνα.

25 Ειρήνη Μίχα, *Ιδιωτικοποίηση και περιχαράκωση. Ή γιατί παραμένει επίκαιρη η συζήτηση για τις οχυρωμένες κοινότητες*, Δρόμος της Αριστεράς, Φύλλο 217, 6/6/2014

26 Ειρήνη Μίχα (2007), *op.cit.*, σελ. 84.

27 Loïc Wacquant (2001), *op.cit.* σελ. 405.

2001. Όπως αναφέρει ο Wacquant²⁸, η μεταφορά της πολιτικής “μηδενικής ανοχής” από την Αμερική στην Ευρώπη γίνεται σε τρία στάδια: Πρώτα, η πολιτική εφαρμόζεται στις ΗΠΑ όπου, με διαφημιστικούς όρους προωθείται η αποτελεσματικότητά της. Στη συνέχεια επιχειρείται, μέσω των “νεο-συντηρητικών think-tanks”, η εξαγωγή του μοντέλου στις χώρες της Ευρώπης, με πρωτεργάτη τη Μεγάλη Βρετανία, όπου η ιδέα της “ελεύθερης αγοράς” και του περιορισμένου κρατικού παρεμβατισμού είναι ήδη, από την εποχή της Θάτσερ, ανεπτυγμένα. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, η μηδενική ανοχή “ντύνεται” με επιστημονικό περίβλημα, και προωθείται στην κάθε χώρα μέσα από τα ΜΜΕ και τον κυρίαρχο λόγο αλλά και μέσω μερίδας του εγχώριου επιστημονικού δυναμικού της, το οποίο προσαρμόζει αυτή τη θεωρία στις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε τόπου.

Εικόνα 2: αφίσα της καμπάνιας δημόσιας επαγρύπνησης “Εάν δεις κάτι πες κάτι”, που αρχικά ξεκίνησε από τη Διεύθυνση Δημόσιων Μεταφορών της Νέας Υόρκης (Metropolitan Transportation Authority) και εξελίχθηκε σε εθνική καμπάνια της Διεύθυνσης Εσωτερικής Ασφάλειας (Department of Homeland Security) για την τρομοκρατία (πηγή: <http://boingboing.net/2013/04/16/if-you-see-something-should-y.html>)

28 Loïc Wacquant (2001) και *How penal common sense comes to Europeans: Notes on the transatlantic diffusion of neoliberal doxa*, *European Societies*, 1(3), Φθινόπωρο 1999, σσ. 319-352

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

Το θέμα της ασφάλειας στην πόλη, εντάσσεται στην ημερήσια διάταξη της γαλλικής πολιτικής ζωής με την Έκθεση Peyrefitte (1977), του τότε υπουργού Δικαιοσύνης²⁹. Η συγκεκριμένη έκθεση, προβάλλοντας ως βασικό επιχείρημα το “κοινό αίσθημα της ανασφάλειας”, όπως αυτό αποτυπώνεται σε σφυγμομετρήσεις κοινής γνώμης και στον ημερήσιο τύπο, επιχειρεί να αναλύσει τα αίτια της έξαρσης των φαινομένων βίας στη Γαλλία, εξετάζοντας ένα σύνολο παραγόντων (κοινωνικών, πολεοδομικών, ψυχολογικών κ.ά.), δεδομένου ότι τα κατασταλτικά μέτρα από μόνα τους, δεν οδηγούν στην επίλυση του προβλήματος. Ουσιαστικά, η υποκειμενικοποίηση της κοινής γνώμης των πολιτών, “*επέτρεπε στην πραγματικότητα την εισαγωγή του ζητήματος της παραβατικότητας (που μέχρι τότε παρέμενε αποκλειστικά στην ευθύνη της αστυνομίας), στο πολιτικό παιχνίδι*”³⁰.

Κατά τη διάρκεια ολόκληρης της δεκαετίας του 1980, το θέμα της ασφάλειας εντάσσεται στα πλαίσια γενικότερων πολιτικών που αφορούν στην κοινωνική ανάπτυξη μη ευνοημένων περιοχών, στην επαγγελματική αποκατάσταση των νέων και στην καλύτερευση των συνθηκών κατοίκησης των χαμηλότερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων³¹, που ονομάζεται “πολιτική για την πόλη” και βασίζεται στην ιδέα της “θετικής διάκρισης”.

Η ανάδειξη των σοσιαλιστών στην εξουσία με την προεδρία του François Mitterrand (1981), “μεταβιβάζει” το ζήτημα της ασφάλειας στη δικαιοδοσία των δήμων, δεδομένου ότι η κεντρική διοίκηση αναλαμβάνει να αναμορφώσει το γενικότερο δικαιοδικό και σωφρονιστικό πλαίσιο³². Έτσι, συγκροτείται η Επιτροπή των Δημάρχων για την Ασφάλεια, της οποίας έργο ήταν, αρχικά, η Έκθεση Bonnemaison (1982)³³. Στη συγκεκριμένη έκθεση, στον αντίποδα των πρακτικών καταστολής, που θεωρούνται αναποτελεσματικές και οικονομικά ασύμφορες, προτείνεται η υιοθέτηση πολιτικών πρόληψης της παραβατικότητας.

29 Alain Peyrefitte, γνωστή πολιτική προσωπικότητα που διετέλεσε και υπουργός Δικαιοσύνης (1977-1981) υπό την προεδρία του Valéry Giscard d'Estaing.

30 Laurent Bonelli, *Renseignements généraux et violences urbaines*. In: *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 136-137, Μάρτιος 2001, Nouvelles formes d'encadrement. σσ. 95-103., εδών: σελ 97

31 Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι εξεγέρσεις των προαστίων των γαλλικών πόλεων ξεκινούν ήδη από τη δεκαετία του 1970 και εντείνονται από το 1981 και μετά.

32 “[...] οι 110 προτάσεις του François Mitterrand του 1981 παραμένουν σιωπηλές σε αυτά τα θέματα. Η δικαστική μεταρρύθμιση που υποστήριξε η νεοεκλεγείσα αριστερά (με την κατάργηση της θανατικής ποινής και των ειδικών δικαστηρίων) αναδεικνύει ξεκάθαρα μία άλλη πολιτική από αυτή της μάχης ενάντια στη μικρή εγκληματικότητα” (Laurent Bonelli, *La France a peur. Une histoire sociale de l' "insécurité"*, éd. La Découverte / Poche, Παρίσι, 2008, σελ. 76).

33 Η επιτροπή ιδρύθηκε το 1982 από τον σοσιαλιστή πρωθυπουργό Pierre Mauroy, για να αναλύσει την κατάσταση “και να προτείνει μέτρα για την καταπολέμηση του αισθήματος της ανασφάλειας” (Commission des maires sur la sécurité, *Face à la délinquance: prévention, répression, solidarité*, rapport au Premier Ministre, La documentation Française, 1982, σελ. 9). Με την ίδρυση της συγκεκριμένης επιτροπής προωθείτο η συνεργασία μεταξύ του κεντρικού κράτους και των τοπικών κοινοτήτων για τη δημιουργία πολιτικών πρόληψης βάσει ενός συμμετοχικού συστήματος. Ο Gilbert Bonnemaison ήταν ο πρόεδρος της επιτροπής αυτής.

Επιπλέον, αναδεικνύεται η ανάγκη για δημιουργία κοινών δράσεων μεταξύ διαφόρων θεσμικών φορέων, υπογραμμίζοντας τη σημασία της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων στα θέματα πρόληψης. Βασική πρόταση της επιτροπής αποτελεί η εντατικοποίηση της αστυνόμευσης, εφόσον αυτή μπορεί να δράσει αποτρεπτικά για τη μικρή εγκληματικότητα, πρόταση την οποία διατυπώνουν την ίδια χρονική περίοδο στις ΗΠΑ οι Wilson και Kelling, με τη θεωρία των Σπασμένων Παραθύρων.

Μετά τα γεγονότα του 1990 και του 1991 σε ορισμένες *cités*³⁴ διαφόρων πόλεων της Γαλλίας³⁵, εγκαινιάζεται μία νέα πολιτική ασφάλειας. Η νέα αντίληψη προωθεί την ιδέα ότι η παραβατικότητα δεν οφείλεται σε κοινωνικά αίτια (άρα λύνεται μέσω της πρόληψης), παρά γεννιέται λόγω συγκεκριμένων συμπεριφορών (που απαιτούν την καταστολή): *“Σήμερα αναπτύσσονται στα προάστια διάφοροι τύποι κοινωνικών συμπεριφορών που δεν έχουν πια καμία σχέση με αυτούς της υπόλοιπης κοινωνίας”*³⁶. Η ιδέα αυτή ενδυναμώνεται από τη συντηρητική, δεξιά αντιπολίτευση, η οποία προβάλλει την εικόνα της κατάρρευσης αξιών που θεωρούνται βασικές για μία κοινωνία, όπως αυτή τη οικογένειας ή του έθνους. Παράλληλα στοχοποιεί τους *“παράνομους μετανάστες”*, μαζί με την ιδιαίτερη πολιτισμική και θρησκευτική τους ταυτότητα: *“[...] αντίθετα προς τον κομφουκιανισμό και το βουδισμό, το Ισλάμ δεν είναι μία θρησκεία διακριτική, που θα μπορούσε εύκολα να ενσωματωθεί σε μία κοινωνία με ήπια θρησκευτικότητα. Πρόκειται, αντίθετα, για μία δυνατή, ακόμη και κατακτητική θρησκεία, που παραμένει θεμελιακά ξένη ως προς την αρχή της λαϊκότητας [...]”*³⁷.

Η “πολιτική για την πόλη” που είχε υιοθετηθεί μέχρι εκείνη την περίοδο, δέχεται κριτικές, ως “αποτυχημένη”, τόσο από την αριστερά όσο και από τη δεξιά. Παρόλες τις διαφορές τους, ως προς την έκφραση και τη στοχοποίηση, οι δύο κριτικές συγκλίνουν στο γεγονός ότι υποβαθμίζουν, πλέον, τα κοινωνικά αίτια και εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στις ατομικές συμπεριφορές. Η υιοθέτηση της *“νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας της ατομικής ευθύνης”*³⁸ προετοιμάζει το έδαφος για την *“πολιτική της συντηρητικής κυβέρνησης που έρχεται στην εξουσία το 1993: ασφάλεια, έλεγχος της μετανάστευσης και οικονομική ανάπτυξη”*³⁹.

34 Τα μεγάλα συγκροτήματα κοινωνικών κατοικιών (κυρίως) στις περιφέρειες των γαλλικών πόλεων.

35 Η πρώτη εξέγερση πραγματοποιείται στη γειτονιά Mas du taureau στο Vaulx-en-Velin, κοντά στη Lyon, τον Οκτώβριο του 1990. Έπονται οι εξεγέρσεις στη Sartrouville (βορειο-δυτικά του Παρισιού), το Μάρτιο του 1991 και στη γειτονιά Val-Fourré, στην πόλη Mantes-la-Jolie δύο μήνες αργότερα [Laurent Bonelli (2008), *op.cit.*, σελ. 91]. Κοινός παρονομαστής τους ήταν οι δολοφονίες νεαρών ατόμων από τις συγκεκριμένες *cités*, από αστυνομικές δυνάμεις.

36 Απόσπασμα από την *Έκθεση σχετικά με τη βία των νέων στα προάστια*, που παρουσιάστηκε από το σοσιαλιστή βουλευτή Julien Dray στη γαλλική βουλή στις 25 Ιουνίου του 1992 (Ibid, σελ. 95).

37 Gérard Larcher, *Rapport d'information fait au nom de la commission des Affaires économiques et du Plan sur la politique de la ville*, Sénat, première session ordinaire de 1992-1993, No 107, 10/12/1992, σελ. 60-61.

38 Nicolas Bourgoïn, *L'État policier c'est maintenant! Brève histoire de la conversion sécuritaire de la gauche*, 12/7/2013 (<http://bourgoïnblog.wordpress.com/2013/07/12/letat-policier-cest-maintenant-breve-histoire-de-la-conversion-securitaire-de-la-gauche/>).

39 Laurent Bonelli (2008), *op.cit.*, σελ. 98.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 τα προβλήματα ασφάλειας εντάσσονται στον γενικότερο όρο των “αστικών βιαιοτήτων” (*violences urbaines*), “*όρο που περιλαμβάνει και, θα λέγαμε, συναιρεί μαζί με αυτές και διάφορες άλλες όψεις της αστικής ζωής, όπως ‘αντικοινωνική συμπεριφορά’, παραβατικότητα, έγκλημα και, ακόμη περισσότερο, τους πιο πρόσφατους φόβους και εμμονές που επικεντρώνονται στην τρομοκρατία*”⁴⁰. Στις βουλευτικές εκλογές του 1997, το ζήτημα της ασφάλειας στην πόλη παίρνει κυρίαρχη θέση, ακόμα και για τη γαλλική *Gauche Plurielle*⁴¹, και του εκπροσώπου της, πρωθυπουργού Lionel Jospin. Η μεγάλη διαφορά με τις προηγούμενες πολιτικές (και κυρίως των σοσιαλιστών) σχετικά με την παραβατικότητα έγκειται στο γεγονός ότι αυτή “*δεν εμφανίζεται πλέον ως η συνέπεια των κοινωνικών ανισοτήτων, αλλά σαν ένας παράγοντας επιδείνωσής τους, που απαιτεί ξεχωριστή και ειδική αντιμετώπιση*”⁴². Οι κεντρικές αρχές της πολιτικής του L. Jospin για την ασφάλεια διατυπώνονται στο Συνέδριο του Villepinte (Οκτώβριος 1997), με τίτλο “*Ασφαλείς πόλεις για ελεύθερους πολίτες*”, όπου τίθενται νέες βάσεις για την συνεργασία της κυβέρνησης με τις τοπικές αυτοδιοικήσεις. Η κεντρική εξουσία αναλαμβάνει και πάλι βασικό ρόλο στην αντιμετώπιση της παραβατικότητας, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, σε αντίθεση με το μοντέλο που είχε προτείνει η κυβέρνηση του F. Mitterrand.

Το συνέδριο αυτό χαρακτηρίζει και τη μεταστροφή της γαλλικής αριστεράς στα θέματα της ασφάλειας, η οποία προβάλλεται, μάλιστα, ως βασικό δημοκρατικό δικαίωμα. Το *αίσθημα ανασφάλειας* δίνει τη θέση του στην *ίδια την ανασφάλεια*, και συνεχώς επιβεβαιώνεται με πληθώρα στατιστικών στοιχείων. Ουσιαστικά υιοθετούνται συντηρητικές πολιτικές που αιτιολογούνται στη βάση ηθικών αξιών, έστω και αν αυτές εκφράζονται με κοινωνικό πρόσημο: “*όταν υποτιμά τα κοινωνικά αίτια της παραβατικότητας ως μερικές ακόμη ‘κοινωνιολογικές δικαιολογίες’ [...], ο Jospin απαρνείται την κοινωνιολογική σκέψη, ακόμη και αν αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με τη σοσιαλιστική σκέψη, και νομιμοποιεί τη νεοφιλελεύθερη άποψη του κόσμου στην πιο οπισθοδρομική της εκδοχή*”⁴³. Η διαχείριση του θέματος της ασφάλειας από την κυβέρνηση του Jospin είχε ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των σοσιαλιστών από το δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών του 2002, όπου περνούν ο Jacques Chirac (ήδη Πρόεδρος της Δημοκρατίας από το 1995) και ο Jean-Marie LePen του ακροδεξιού Front National.

Η περίοδος 2002-2007 χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση πολιτικής “μηδενικής ανοχής” του Nicolas Sarkozy, στις δύο θητείες του ως Υπουργού Εσωτερικών⁴⁴ (2002-2004 και 2005-2007), σύμφωνα με το

40 Μαρία Μαντουβάλου, *Για τις “ταραχές” του Νοεμβρίου 2005 στα περίχωρα των πόλεων της Γαλλίας*, περιοδικό *Γεωγραφίες*, 10/2006, εδώ: από το εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος *Θέματα Αστικού Σχεδιασμού*, ΔΠΜΣ “Πολοδομία-Χωροταξία” (<http://courses.arch.ntua.gr/108584.html>), σελ. 2.

41 *Ενωμένη Αριστερά*, που αποτελείτο από το σοσιαλιστικό κόμμα, το κομμουνιστικό κόμμα και το κόμμα των πρασίνων.

42 Laurent Bonelli (2008), *op.cit.*, σελ. 98.

43 Loïc Wacquant (2001), *op.cit.* σελ. 408.

44 Ο υπουργός Εσωτερικών στη Γαλλία είναι υπεύθυνος για τα θέματα της δημόσιας τάξης.

μοντέλο των ΗΠΑ⁴⁵. Μερικούς μήνες πριν από τις μεγάλες αναταραχές του φθινοπώρου του 2005 στα προάστια του Παρισιού, ο N. Sarkozy στιγματίζει τις περιοχές αυτές, με χαρακτηριστικές δηλώσεις, υποσχόμενος να “καθαρίσει την περιοχή”⁴⁶. Παράλληλα, στοχοποιεί τους μετανάστες, τους οποίους απελαύνει μαζικά:

“Στην τελευταία μας συνάντηση, σας έθεσα συγκεκριμένους αριθμητικούς στόχους, ζητώντας σας να προχωρήσετε σε τουλάχιστον 23.000 απομακρύνσεις ξένων σε παράνομη κατάσταση για φέτος. Διαπιστώνω πως μέχρι το τέλος του Αυγούστου, 12.849 ξένοι αποτέλεσαν αντικείμενο αποτελεσματικής διαδικασίας απομάκρυνσης: σε οκτώ μήνες έχει υλοποιηθεί το 56% των στόχων. Επομένως, σας μένουν πέντε μήνες για να ενισχύσετε την προσπάθεια”⁴⁷.

Στη συνέχεια των αναταραχών στα προάστια του Παρισιού, “η πολιτική διαχείριση των εξεγέρσεων αναπτύσσεται προς δύο κατευθύνσεις, συνδυάζοντας μία ανυποχώρητη στάση μαζί με τη δημαγωγία”⁴⁸, εφόσον κυβέρνηση καταδίκασε οποιαδήποτε μορφή βίας και βανδαλισμού. Οι τάσεις ήταν δύο: αυτή που εκφράστηκε από το N. Sarkozy και επιδίωκε την με κάθε μέσο αποκατάσταση της δημόσιας τάξης, και η πιο μετριοπαθής στάση του πρωθυπουργού Dominique de Villepin, που προωθούσε τη δημιουργία διαλόγου προκειμένου να επιλυθούν τα κοινωνικά αίτια που οδήγησαν στις εξεγέρσεις. Στα πλαίσια αυτά, στις αρχές του 2006, ανακοινώνονται μία σειρά από κοινωνικά μέτρα, σε ένα νομοσχέδιο που ονομάζεται “για την ισότητα των ευκαιριών”⁴⁹. Ο νέος αυτός νόμος δημιούργησε τεράστιο κλίμα συλλογικής

45 Από τα πρώτα μέτρα που προωθεί είναι η δημιουργία φακέλων DNA για κάθε άτομο που είναι ύποπτο για οποιαδήποτε παράβαση (έως τότε χρησιμοποιείτο μόνο για σεξουαλικά εγκλήματα) καθώς και η θεσμοθέτηση της ελάχιστης ποινής φυλάκισης (η οποία τελικά δεν ψηφίζεται παρά μόνο μετά την εκλογή του N. Sarkozy ως Προέδρου της Δημοκρατίας).

46 Χαρακτηριστικά παραθέτουμε: “θα καθαρίσουμε με την κυριολεκτική και τη μεταφορική έννοια του όρου, τη *cité* των 4000” (ρεπορτάζ για τις ειδήσεις του καναλιού France 2, 20/6/2005, <http://www.youtube.com/watch?v=7FPr4Vb-BOBg>), “ο όρος καθαρίζω με [σκούπες] Karcher, είναι ο όρος που αρμόζει, διότι πρέπει να καθαρίσουμε αυτό το μέρος!” (ειδήσεις των 8 του καναλιού France 2, 29/6/2005, <http://www.ina.fr/video/I09086606>). Επιπλέον, ο χαρακτηρίζει τους νεαρούς ταραξίες ως “*racailles*” (καθάρματα).

47 Απόσπασμα από την ομιλία του N. Sarkozy στους αστυνομικούς διοικητές της Γαλλίας, στις 9 Σεπτεμβρίου 2005 (Alain Gresh, *M. Sarkozy contre l'anti-France*, 26/9/2005, *Le Monde diplomatique*, <http://www.monde-diplomatique.fr/carnet/2005-09-21-M-Sarkozy-contre-l-anti-France>).

48 Michel Kokoreff, *Sociologie des émeutes*, Payot & Rivages, Paris, 2008, σελ. 99.

49 Το νομοσχέδιο πρότεινε καινούρια μέτρα σχετικά με ζητήματα όπως αυτό της κατοικίας, της εργασίας, της εκπαίδευσης, των επιδομάτων, προσπαθώντας να εξισώσει τις κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις. Στην ουσία του, όμως, επρόκειτο για ένα νόμο που ανέτρεπε βασικές αρχές του γαλλικού εργασιακού κώδικα, δημιουργώντας θέσεις επισφαλούς εργασίας, και επαναδιαπραγματεύονταν βασικά κεκτημένα της γαλλικής κοινωνίας, όπως το δικαίωμα στα κοινωνικά επιδόματα (σύμφωνα με το νόμο αυτόν, οι γονείς παιδιών που παρουσίαζαν παραβατική συμπεριφορά μπορούσαν να στερηθούν του δικαιώματός τους στα κοινωνικά επιδόματα).

αντίδρασης⁵⁰. “Η συλλογική αντίδραση μεταφέρθηκε από τις λαϊκές γειτονιές στον κόσμο των φοιτητών και των εργαζομένων, από το θυμό των νέων και των λιγότερο νέων απέναντι στην αστυνομική βία, στο φόβο της αβεβαιότητας σχετικά με το σύνολο της κοινωνικής δομής”⁵¹. Η αντιμετώπιση των διαδηλώσεων από την κυβέρνηση περιορίστηκε σε πολύ σκληρά κατασταλτικά μέτρα, σε συνδυασμό με ένα αυστηρό ποινικό σύστημα⁵².

Ωστόσο, η ρητορική της ασφάλειας περνάει σε δεύτερο πλάνο στις προεδρικές εκλογές του 2007, όχι μόνο από την υποψήφια του σοσιαλιστικού κόμματος Ségolène Royale αλλά και από τον ίδιο τον N. Sarkozy, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι ανύπαρκτη. “Οι ομιλίες των κύριων υποψηφίων για ποικίλα θέματα, όπως η ανεργία των νέων, ο αναλφαβητισμός, η σχολική απουσία, η κακομεταχείριση, η πολεοδομία ή η ψυχική υγεία επαναφέρουν το θέμα της παραβατικότητας και της ανασφάλειας”⁵³, διατυπωμένο με άλλα λόγια.

Εικόνα 3: από την αστυνομική ταινία *Φόβος πάνω από την πόλη*, του Henri Verneuil, 1975 (πηγή: <http://laboratoireurbanismeinsurrectionnel.blogspot.gr/2011/05/urbanisme-anti-insurrectionnel.html#more>, άρθρο του J-P Garnier για τον αστικό σχεδιασμό και την ασφάλεια)

50 Φοιτητές αλλά και εργαζόμενοι σε όλη τη Γαλλία διαδήλωναν επί τρεις μήνες για την απόσυρση, αρχικά του άρθρου για το CPE (Contrat Premier Embauche - Συμβόλαιο Πρώτης Εργασίας) και στη συνέχεια ολόκληρου του νόμου. Το CPE ήταν ένα συμβόλαιο που αφορούσε στους νέους κάτω των 26 ετών, το οποίο προσπαθούσε να διευκολύνει την πρόσληψή τους, δίνοντας στους εργοδότες ποικίλες ευκολίες, όπως τη δυνατότητα απόλυσής τους εντός των πρώτων δύο ετών, χωρίς την προβολή οποιασδήποτε αιτιολόγησης. Επιπλέον, οι εργοδότες που προσελάμβαναν με το νέο αυτό συμβόλαιο τύγχαναν διευκολύνσεων στο φορολογικό τομέα.

51 Michel Kokoreff (2008), *op.cit.*, σσ 9-10.

52 Στους τρεις μήνες διαδηλώσεων, το κατασταλτικό έργο της αστυνομίας οδήγησε σε: 4.350 συλλήψεις / 1.985 προφυλακίσεις / 637 ποινικές διώξεις, (οι 271 με αυτόφορη διαδικασία) που οδήγησαν σε 71 φυλακίσεις χωρίς αναστολή, 167 ποινές με αναστολή ή κοινωνική υπηρεσία, 188 εναλλακτικά μέτρα (πηγή: Collectif anti repression du printemps 2006, <http://repression2006.blogspot.fr>).

53 Laurent Bonelli (2008), *op.cit.*, σελ. 6.

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ANNE HIDALGO: “PARIS QUI OSE”⁵⁴

Κατά τη δημαρχία του σοσιαλιστή Bertrand Delanoë (2001-2014)⁵⁵, η πολιτική της ασφάλειας δεν αποτελεί προτεραιότητα για το δήμο του Παρισιού, και για ιδεολογικούς αλλά και διοικητικούς λόγους. Τα θέματα αυτά εμπíπτουν στις αρμοδιότητες άλλων θεσμών, όπως η κεντρική κυβέρνηση. Η έμφαση δίνεται στην πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης, με τη δημιουργία ποικίλων δραστηριοτήτων αναψυχής⁵⁶.

Το ζήτημα της ασφάλειας επανέρχεται στην αρχή της προεκλογικής περιόδου, στα τέλη του 2013, και αποτελεί βασική προτεραιότητα και των δύο κύριων διεκδικητών της δημαρχίας, της Anne Hidalgo και της Nathalie Kosciusko-Morizet⁵⁷. Η ίδια η δημαρχία του B. Delanoë, προεκλογικά, προκειμένου να ανταγωνιστεί τη ρητορική του δεξιού κόμματος που κατηγορεί την απερχόμενη δημαρχεία για υποχώρηση στα θέματα της ασφάλειας, προωθεί μια σειρά από μέτρα που στοχεύουν στην καταπολέμηση των παραγόντων που δημιουργούν ανασφάλεια και αταξία. Έτσι, δημιουργούνται νέοι φορείς στο τοπικό επίπεδο όχι μόνο της πόλης αλλά και των γειτονιών και ενισχύονται οι υφιστάμενοι. Αντίστοιχα, στο πρόγραμμα της Anne Hidalgo⁵⁸, η ασφάλεια αποτελεί μία από τις επτά προτεραιότητές της⁵⁹. Μάλιστα, η προτεραιότητα αυτή προβάλλεται όχι ως προσωπική της επιλογή, αλλά ως επιλογή του ακροατηρίου της:

*“[...] άκουσα τους Παριζιάνους που ζητούν μία πιο αυστηρή μάχη ενάντια στις οχλήσεις, τη βία και την παρανομία στο επίπεδο της καθημερινότητας, στοιχείων που δηλητηριάζουν ορισμένες φορές τη ζωή τους”.*⁶⁰

54 “Το Παρίσι που Τολμά”, ο συνδυασμός της A. Hidalgo για τις δημοτικές εκλογές.

55 Ο B. Delanoë εκλέχθηκε πρώτη φορά δήμαρχος το 2001, ως υποψήφιος της *Gauche Plurielle* (βλ. υποσημείωση 41). Ήταν η πρώτη φορά, μετά την Παρισινή Κομμούνια, όπου μία αριστερή συμμαχία κέρδιζε το δήμο του Παρισιού. Πριν από τις εκλογές, ο Delanoë υπήρξε για πολλά χρόνια ενεργό μέλος του σοσιαλιστικού κόμματος και συνεργάτης του F. Mitterrand. Η πολιτική καριέρα του στο δήμο του Παρισιού είχε ήδη ξεκινήσει από τα τέλη της δεκαετίας του 1970.

56 Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την *Nuit Blanche* (ολονύκτιο φεστιβάλ κατά τη διάρκεια του οποίου όλα τα μουσεία της πόλης είναι ανοικτά και στους δημόσιους χώρους συμβαίνουν διάφορα πολιτιστικά δρώμενα), που υιοθετείται στο Παρίσι από το 2001, το *Paris-Plage* (2002) όπου οι όχθες του Σηκουάνα γεμίζουν, σε ορισμένα σημεία τους, με άμμο, κι έτσι δημιουργούνται τεχνητές παραλίες για την αναψυχή των Παριζιάνων και τη δημιουργία των *Velib'*, φθηνών ενοικιαζόμενων ποδηλάτων που βρίσκονται σε ειδικούς σταθμούς σε όλη την πόλη.

57 “Η Anne Hidalgo είναι υποψήφια με το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PS) και την υποστήριξη του Κομμουνιστικού Κόμματος (PC), του Ριζοσπαστικού Κόμματος της Αριστεράς (PRG) και της Γενιάς της Οικολογίας (*Génération Ecologie*). Η Nathalie Kosciusko-Morizet, παλαιότερα δεξί χέρι του Nicolas Sarkozy, είναι υποψήφια με την Ένωση για ένα Λαϊκό Κίνημα (UMP) και την υποστήριξη της Ένωσης Δημοκρατών και Ανεξάρτητων (UDI) και του Δημοκρατικού Κινήματος”. (*MODEM*). (Δημήτρης Μπαλαμπανίδης, Δημοτικές εκλογές και αστικός χώρος: να “καταλάβουμε” τις πόλεις μας, in Σύγχρονα Θέματα, τχ. 124, Μάιος 2014, σσ. 7-9, εδώ: σελ. 9). Τις εκλογές κέρδισε η Anne Hidalgo, η οποία είναι, σήμερα, και η πρώτη γυναίκα δήμαρχος Παρισιού.

58 Anne Hidalgo, *Paris qui ose. Mon Projet pour Paris*, 2014-2020 (<http://issuu.com/oserparis/docs/prog-0412-rvb>).

59 Οι υπόλοιπες έξι είναι: η κατοικία / η πολεοδομία και αρχιτεκτονική / οι μεταφορές και μετακινήσεις / ο πολιτισμός / η καινοτομία και τα έξυπνα δίκτυα / το περιβάλλον, η καθαριότητα και τα απορρίμματα.

60 Anne Hidalgo, op.cit., σελ. 77.

Οι γενικές κατευθύνσεις που εισηγείται αναπτύσσονται σε ξεχωριστό κεφάλαιο του προγράμματός της: δημιουργία διαλόγου μεταξύ της αστυνομίας, των δημαρχείων⁶¹, της δικαιοσύνης και των πολιτών, ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, μάχη ενάντια στις διακρίσεις, εμπέδωση κλίματος ηρεμίας και ασφάλειας μέσω του καθημερινού περιβάλλοντος αλλά και συντονισμός των μέσων για την πρόληψη και την κοινωνική ένταξη των παραβατών.

Πιο συγκεκριμένα, προτείνει την ενίσχυση των ομάδων που δημιούργησε ο απερχόμενος δήμαρχος, όπως:

1. οι Νυκτερινοί Ανταποκριτές (*Correspondants de Nuit*), ομάδες του Δήμου που επιτηρούν τους δημόσιους χώρους (από τις 16:00 έως τα μεσάνυχτα), και μεσολαβούν για την πρόληψη παρανομιών και οχλήσεων, την αντιμετώπιση μικρο-τσακωμών στο δημόσιο χώρο, αλλά και αναλαμβάνουν το ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ αστέγων και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύεται η συνεργασία τους με τα δημαρχεία των διαμερισμάτων και τα αστυνομικά κέντρα. Επιπλέον, οργανώνονται έρευνες για τη μέτρηση του αισθήματος ανασφάλειας και την εξέλιξή του.
2. η Ένωση των Εκμισθωτών του Παρισιού για την Επιτήρηση (*Groupement Parisien Inter-bailleurs de Surveillance* - GPIS). Πρόκειται για ομάδες περιπολίας στα συγκροτήματα κοινωνικών κατοικιών που βρίσκονται στο Παρίσι *intra muros* (δήμος Παρισιού), οι οποίες οργανώνονται από τους εκμισθωτές των κοινωνικών κατοικιών και ενεργοποιούνται από τις 18:00 έως τις 05:00π.μ.
3. η Διεύθυνση Πρόληψης και Προστασίας (*Direction de la Prévention et de la Protection* - DPP)
4. οι Επιθεωρητές για την Ασφάλεια της Πόλης του Παρισιού (*Inspecteurs de Sécurité de la Ville de Paris* - ISVP). Πρόκειται για ομάδες ενστόλων του δήμου, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με τη γενική προστασία και επιτήρηση των δημόσιων χώρων και των πολιτών. Όπως και η GPIS, φέρουν όπλα 6ης κατηγορίας⁶², και κυκλοφορούν πεζή, με πατίνια ή με ποδήλατα.

Πέραν των παραπάνω, προτείνει τη δημιουργία νέων ομάδων όπως: οι ειδικές αστυνομικές ομάδες για την επιτήρηση στους τουριστικούς χώρους και η “ομάδα για το πράσινο και ενάντια στο θόρυβο” (“*brigade verte et antibruit*”), για τη διατήρηση της καθαριότητας και της ηρεμίας στο δημόσιο χώρο και ειδικά σε περιοχές με έντονη νυχτερινή ζωή. Σημαντικό της επιχείρημα είναι το γεγονός ότι η κυβέρνηση Fillon (2007-2012) κατήργησε ένα μεγάλο αριθμό αστυνομικών, με αποτέλεσμα την ελλειπή παρουσία οργάνων της τάξης στο δημόσιο χώρο⁶³. Έτσι, προτείνει την αύξηση της υπάρχουσας χρηματοδότησης από το

61 Εκτός από το κεντρικό δημαρχείο της πόλης, το κάθε ένα από τα 20 διαμερίσματα του *intra muros* Παρισιού έχει και το δικό του, τοπικό δημαρχείο.

62 Όπλα 6ης κατηγορίας σύμφωνα με το γαλλικό νόμο (άρθρο L2331-1) θεωρούνται τα “λευκά” όπλα, δηλαδή τα όπλα που δε χρησιμοποιούν φωτιά ή εκρηκτικούς μηχανισμούς, όπως τα μαχαίρια, τα γκλομπς κ.ά. Για πιο λεπτομερή κατηγοριοποίηση βλ. (<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000006539943&idSection-TA=LEGISCTA000006166935&cidTexte=LEGITEXT000006071307&dateTexte=20141011>)

63 Πρέπει να σημειώσουμε ότι στο Παρίσι δεν υπάρχει Δημοτική Αστυνομία, παρά δημοτικοί υπάλληλοι επιφορτισμένοι με αρμοδιότητες επιτήρησης. Αυτό αποτέλεσε και μία από τις βασικές διαφωνίες των δύο υποψηφίων φαβορί των δημοτικών εκλογών, με την N. Kosciusko-Morizet να προτείνει τη δημιουργία Δημοτικής Αστυνομίας, και την A. Hidalgo να την αρνείται, θεωρώντας πως αρκεί να υπάρχει στενότερη συνεργασία με τη Γαλλική Αστυνομία.

Δήμο προς τη Γαλλική Αστυνομία, προκειμένου αφενός να πληρωθούν εκ νέου οι 1.500 θέσεις εργασίας αστυνομικών που είχαν καταργηθεί, και αφετέρου να εξοπλιστούν οι ομάδες περιπολίας με καινούρια οχήματα. Παράλληλα προωθεί και τη συμμετοχή των ίδιων των πολιτών, προσδίδοντάς τους ενεργότερο ρόλο, μέσα από τα νέα Συμβούλια Γειτονιών (*Conseils de Quartier*). Οι κίνδυνοι απέναντι στους οποίους τα παραπάνω μέτρα καλούνται να προστατέψουν τους πολίτες είναι μία ήπια παραβατικότητα (διαρρήξεις, μικρο-κλοπές, “κατάληψη του δημόσιου χώρου μέχρι αργά το βράδυ”⁶⁴), η οποία στην ουσία της δεν πλήττει τόσο τους κατοίκους, όσο την εικόνα της ίδιας της πόλης ως τουριστικό προϊόν.

Εκτός, όμως, από τα μέτρα επιτήρησης, υιοθετείται, από την A. Hidalgo και ένα πρόγραμμα “θετικής κατάληψης του δημόσιου χώρου”⁶⁵, κατ’ αναλογία της λογικής της J. Jacobs που αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι, προτείνεται, πέρα από ορισμένες σχεδιαστικές κινήσεις, όπως ο καλύτερος φωτισμός, και η προώθηση κοινωνικο-πολιτιστικών δράσεων στο δημόσιο χώρο. Αυτές μπορούν να οργανώνονται από τα κέντρα δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά, εφήβους και νέους ή από άλλους καινοτόμους πολιτιστικούς χώρους.

Συνολικά, το πρόγραμμα της A. Hidalgo επικυρώνει τη συνεργασία του εθνικού με το τοπικό, εξατομικεύει την υπευθυνότητα του πολίτη στην επιτήρηση, θεωρώντας την ασφάλεια ως μέγιστο δικαίωμά του. Αν και προτάσσει την πρόθεσή της για “καλύτερη πρόληψη των αιτιών της παραβατικότητας”⁶⁶, στην πραγματικότητα το βάρος δίνεται στην ίδια την επιτήρηση ως βασικό εργαλείο της ασφάλειας, επικροτώντας και σε συμβολικό επίπεδο την πολιτική της αστυνόμευσης που ακολούθησε, παλαιότερα, ο N. Sarkozy ως υπουργός Εσωτερικών. Τελικά, τα όποια κοινωνικά προτάγματα παραμένουν δευτερεύοντα μπροστά στην ανάγκη για δημιουργία ενός “ασφαλούς” Παρισιού, ενός Παρισιού που θέλει να μπει δυναμικά στην κούρσα του διεθνούς ανταγωνισμού των πόλεων:

“Οφείλουμε να κατανοήσουμε ότι σήμερα οι πόλεις του κόσμου είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους, ακόμη κι αν συνεργάζονται. [...] Ο ανταγωνισμός μεταξύ των πόλεων είναι οικονομικός, περιβαλλοντικός, οικονομικός και πολιτιστικός. Τι υποχρεώνει, λοιπόν, τους επενδυτές και τις ζωντανές δυνάμεις να έρθουν στο Παρίσι όταν οι ανταγωνιστικές προσφορές πόλεων όπως το Λονδίνο, το Βερολίνο, το Δουβλίνο ή ακόμη η Νέα Υόρκη και η Σιγκαπούρη παρουσιάζουν καλύτερες προϋποθέσεις; Και όμως - και είναι κάτι που διαπιστώνω με χαρά - το Παρίσι είναι ελκυστικό!”⁶⁷

64 Anne Hidalgo, op.cit., σελ. 79.

65 Ibid, σελ. 79.

66 Ibid, σελ. 77.

67 Ibid, σελ. 10.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Στην Ελλάδα η πολιτική της “μηδενικής ανοχής” εμφανίζεται αρχικά στα τέλη της δεκαετίας του 1990, με βασικό εισηγητή τον τότε υπουργό Δημόσιας Τάξης, Μιχάλη Χρυσοχοΐδη (1999-2003)⁶⁸. Με το πρόγραμμα “Ασφαλείς Πόλεις”, το οποίο αρχικά εφαρμόζεται στην Αθήνα, προωθείται η πεζή αστυνόμευση, οι “επιχειρήσεις-σκούπα”, ο πόλεμος ενάντια στην ανομία και την τρομοκρατία και γενικότερα οι αρχές του προγράμματος του Giuliani για την ασφάλεια στην πόλη. Σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Το Βήμα*, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης εξηγεί, όσον αφορά στην πεζή αστυνόμευση:

“Αν και το διάστημα που εφαρμόζεται η πεζή αστυνόμευση είναι μικρό, τα αποτελέσματα είναι εντυπωσιακά. Έχουμε κάθετη πτώση της εγκληματικότητας, με ευεργετικές συνέπειες, όπως είναι ευνόητο, στη ζωή των κατοίκων των περιοχών αυτών. Νιώθουν πλέον περισσότερο ασφαλείς. Τα μηνύματα που παίρνουμε από τις περιοχές αυτές είναι ενθαρρυντικά. Και σας διαβεβαιώ ότι όχι μόνο θα συνεχίσουμε την πολιτική αυτή, αλλά θα την επεκτείνουμε και στην υπόλοιπη χώρα, εμπλουτίζοντάς την με στοιχεία που θα την καταστήσουν αποτελεσματικότερη”.⁶⁹

Για τις “επιχειρήσεις-σκούπα” αναφέρει:

*“Αν δεν το κάναμε με κάποιες υπερβολές στον τρόπο, δεν σας κρύβω, που κάθε άλλο παρά μου ήταν αρεστές, θα βρισκόμασταν μπροστά σε φαινόμενα αυτοδικίας που και τους οικονομικούς μετανάστες θα έβαζαν σε περιπέτειες και τη χώρα μας δεν θα τιμούσαν. Μπροστά στον αυταρχισμό της εικόνας που προέκυπτε από τους ελέγχους, [...] και στον κίνδυνο να γίνουμε μάρτυρες θλιβερών επεισοδίων που προσιδιάζουν μόνο στην Άγρια Δύση των γουέστερν, προτιμώ ανεπιφύλακτα το πρώτο. Η δημοκρατία πρέπει να είναι ευαίσθητη, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις για να αυτοπροστατεύεται πρέπει να γίνεται αυστηρή”*⁷⁰.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα⁷¹, επιβάλλουν ως ανάγκη την δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, με δεδομένη και την αντιτρομοκρατική “ψύχωση” που κατέλαβε το δυτικό κόσμο, μετά το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001. Με το νέο σχέδιο “Πόλεις”, όπως και στη θεωρία των Σπασμένων Παραθύρων, στόχος είναι η βελτίωση του αισθήματος ασφάλειας, με την αντιμετώπιση της

68 Ο ίδιος υπουργός θεωρείται και ο αρχιτέκτονας της “μάχης” ενάντια στην τρομοκρατία στην Ελλάδα. Με τη βοήθεια και την τεχνογνωσία των αμερικάνικων και βρετανικών μυστικών υπηρεσιών πέτυχε τη σύλληψη και την διάλυση της οργάνωσης 17 Νοέμβρη.

69 Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης μιλάει για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών, τις “επιχειρήσεις - σκούπα”, τη διαφθορά και την τρομοκρατία, συνέντευξη στον Γιώργο Λακόπουλο, Το Βήμα, 14/8/1999 (<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=113470>).

70 Ibid

71 Με υπουργό Δημόσιας Τάξης τον Γιώργο Βουλγαράκη.

μικροεγκληματικότητας. Γενικότερα, από την περίοδο αυτήν και μετά, “η πολιτική για την ασφάλεια [...] χαράζεται παράλληλα [...] από τη δημοτική αρχή της πρωτεύουσας και την κεντρική εξουσία, [με την] απουσία ιδεολογικής αντίστασης από όλες τις πολιτικές παρατάξεις”⁷². Παράλληλα με την εγκαθίδρυση μιας “πολυ-επίπεδης διακυβέρνησης”⁷³, επιχειρείται η διαρκής ενίσχυση του ρόλου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη⁷⁴, στα σχέδια ανάπτυξης του αστικού χώρου.

Παράλληλα με τις παραπάνω κινήσεις σε θεσμικό επίπεδο, ο κυρίαρχος λόγος δημιουργεί μία περιρρέουσα ατμόσφαιρα ανασφάλειας, “κατασκευάζοντας” όλο και περισσότερο φοβικά σύνδρομα απέναντι σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες⁷⁵, που απειλούν ή μπορεί να απειλήσουν την ασφάλεια των πολιτών. Για παράδειγμα, μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008 και των εξεγέρσεων στο κέντρο της Αθήνας, οι κοινωνικές και πολιτικές διαμαρτυρίες μπαίνουν στο στόχαστρο, “ως απειλή για την κανονικότητα της κοινωνικής ζωής στην πόλη”⁷⁶. Με τον ίδιο τρόπο στοχοποιούνται, αργότερα, και οι κοινωνικές και πολιτικές διαμαρτυρίες που εμφανίζονται έντονα λόγω της οικονομικής κρίσης και των μέτρων λιτότητας μετά το 2010.

72 Ειρήνη Μίχα, *Ανιχνεύοντας την χωρο-κοινωνική πόλωση μέσα από τις συνδηλώσεις ενός μύθου: τα “γαλατικά χωριά” της κρίσης*, περιοδικό *Γεωγραφίες*, Νο 23, Άνοιξη 2014, σσ. 67-81, εδώ: σελ. 76.

73 Νίκος Σουλιώτης, Γιώργος Κανδύλης, *Αστικές πολιτικές στην Αθήνα την εποχή της κρίσης*, πρακτικά Συνεδρίου “Μεταβολές και Ανασχεματισμοί του Χώρου στην Ελλάδα της Κρίσης”, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, 1-3/11/2013, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 445-453, εδώ: σελ. 447.

74 Για την πολιτική που ακολουθείται αυτήν την περίοδο και το πώς αυτή προβάλλεται, παραθέτουμε χαρακτηριστικό απόσπασμα από συνέντευξη του υπουργού Προστασίας του Πολίτη Μ. Χρυσοχοΐδη στην περίοδο της δεύτερης θητείας του: “*Διαμορφώνουμε και θα εφαρμόσουμε ένα νέο τρόπο αστυνόμευσης ούτως ώστε η αστυνομία να είναι κοντά στους πολίτες καθημερινά για να αισθάνεται ο πολίτης ότι η αστυνομία είναι δίπλα του, για να μπορέσουν να συνεργαστούν αστυνομικοί και πολίτες για την καταπολέμηση της ανομίας και της παραβατικότητας. [...] Ο στόχος μας είναι μια νέα πολιτική ασφάλειας που απαντά στις ανάγκες των πολιτών, στο αίσθημα ασφάλειας που έχει κλονισθεί τα τελευταία χρόνια, να καταπολεμήσουμε το εγκληματικό φαινόμενο που όλο και περισσότερο αυξάνεται αυξάνοντας τον πήχη των δυνατοτήτων του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας και των Σωμάτων Ασφαλείας*”. Μ. Χρυσοχοΐδης, *Μηδενική ανοχή στην ανομία - Επιχειρήσεις και έρευνες στα Ζωνιανά*, Πόπη Παπαδάκη, 30/1/2010 (<http://paramythia.pblogs.gr/tags/michalis-chrysochoidis-gr.html>).

75 “*Επιδιώξή μας είναι η μηδενική ανοχή στην ανομία, η καταπολέμηση της εγκληματικότητας, η κοινωνική συνοχή και η κοινωνική δικαιοσύνη. Επιδιώκουμε ακόμα ασφαλείς πόλεις, ασφαλείς γειτονίες και πολίτες χωρίς φόβο, με αίσθημα ασφάλειας. Επιδιώκουμε επίσης συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τις τοπικές κοινωνίες – ακούμε τις τοπικές κοινωνίες – και σήμερα ακούσαμε τους εκπροσώπους τους [...], να περιγράφουν τα προβλήματά τους και να υποβάλουν προτάσεις για την αντιμετώπισή τους. Είμαστε εδώ για να συνεχίσουμε αυτή τη συνεργασία, να καταστήσουμε τις πόλεις μας ασφαλείς. [...] Θα συνεχίσουμε έναν γόνιμο διάλογο και να είστε βέβαιοι ότι θα επιδιώξουμε πάση θυσία τη μηδενική ανοχή στην ανομία, την προστασία των δημοκρατικών ελευθεριών, τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στην ανθρώπινη υπόσταση, στα ατομικά δικαιώματα και στο Σύνταγμα*”. Δήλωση του υπουργού Προστασίας του Πολίτη Μ. Χρυσοχοΐδη μετά από σύσκεψη με εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Νομαρχίας Αθηνών για την προώθηση κοινών δράσεων κατά της εγκληματικότητας, 8/1/2010 (<http://www.chrisochoidis.gr/el/επιδιώκουμε-ασφαλείς-πόλεις-ασφαλείς-γειτονίες-και-πολίτες-χωρίς-φόβο>).

76 Νίκος Σουλιώτης, Γιώργος Κανδύλης (2013), *op.cit.* σελ. 452.

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΜΙΝΗ: “ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ”

Ήδη από τις αρχές του 2010, η συζήτηση για την υποβάθμιση του κέντρου της Αθήνας αρχίζει να παίρνει μεγάλες διαστάσεις, με τμήματα ή ακόμη και ολόκληρο το κέντρο να χαρακτηρίζονται “γκέτο”. Το σχέδιο της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής για την ανασυγκρότηση του κέντρου της Αθήνας, εφιστά την προσοχή στην “*διαρκή υποβάθμιση*” του κέντρου⁷⁷. Πιο συγκεκριμένα, και όσον αφορά στην ασφάλεια, η Επιτροπή διατυπώνει τα εξής:

“Είναι αυτονόητο ότι οποιοδήποτε μέτρο για την οικονομική, πολεοδομική και περιβαλλοντική ανασυγκρότηση του Ιστορικού Κέντρου της Αθήνας, θα παραμείνει ατελές όσο δεν διασφαλίζονται συνθήκες ασφάλειας στην περιοχή. Κατά συνέπεια καταλύτης για την εφαρμογή των προτάσεων είναι να αποκατασταθεί η έννομη τάξη στο Ιστορικό Κέντρο της Αθήνας, δηλαδή η διευθέτηση του θέματος των μεταναστών χωρίς νόμιμα έγγραφα, η αντιμετώπιση της εμπορίας ναρκωτικών και της πορνείας, ο αυστηρός έλεγχος των χρήσεων γης και ειδικότερα των κτιρίων που λειτουργούν παράνομα ως «ξενοδοχεία», η σφράγιση των εγκαταλελειμμένων κτιρίων, κ.α.”⁷⁸

Η πρώτη “αυτοδύναμη”, δυναμική παρουσία της δημοτικής αρχής στη δημόσια συζήτηση για την ασφάλεια είναι το πρόγραμμα “*Α.Θ.Η.Ν.Α.Ι. - Ιστορικό Κέντρο*”⁷⁹. Στο πρόγραμμα αυτό, αφού χαρτογραφείται η παραβατικότητα στα όρια του δήμου Αθηναίων, προτείνονται μία σειρά από μέτρα, όπως η ενίσχυση της Δημοτικής Αστυνομίας, η Εφαρμογή Ολοκληρωμένου Σχεδίου Δημοτικής Αστυνόμησης με πεζές περιπολίες και συνεχή παρουσία στις “ευαίσθητες περιοχές”, η δημιουργία Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας και η οργάνωση εθελοντικών ομάδων για τη φροντίδα των δημόσιων χώρων, διασκευάζοντας, όπως φαίνεται, για την περίπτωση της Αθήνας, τις πολιτικές Giuliani στη Νέα Υόρκη. Η χαρτογράφηση της παραβατικότητας στην Αθήνα, στην ουσία “εδαφικοποιεί”⁸⁰ τα αίτια της ανασφάλειας, ως παθογένειες συγκεκριμένων τμημάτων της πόλης, ποινικοποιώντας, ουσιαστικά, κοινωνικά προβλήματα, όπως η έλλειψη στέγης, η οικονομική μετανάστευση κ.ά. (βλ. Παράρτημα, χάρτης 1).

Το 2010 εκλέγεται δήμαρχος Αθήνας ο Γιώργος Καμίνης, ως εκπρόσωπος μίας αντι-συντηρητικής

77 Κώστας Καρτάλης, *Ιστορικό κέντρο της Αθήνας: Ποσοτική τεκμηρίωση μιας διαρκούς υποβάθμισης*, 26/1/2010, (<http://www.skai.gr/news/opinions/article/136226/ΙστορικόκέντροτηςΑθήναςΠοσοτικήτεκμηρίωσημιαςδιαρκούςυποβάθμισης/>) και Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής, *Ενιαίο Σχέδιο για την ανασυγκρότηση του Ιστορικού Κέντρου* (<http://www.naftemporiki.gr/mobile/story/298074>).

78 Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής, *Ibid.*

79 Τα αρχικά για: Ασφάλεια / Θαλπωρή / Ημέρα την ημέρα / Ναρκωτικά / Αναζωογόνηση / Ιστορία. Το πρόγραμμα εισηγείται η δημαρχία του Νικήτα Κακλαμάνη (2007-2010).

80 Μετάφραση του όρου *territorialisation* που χρησιμοποιεί ο J-P. Garnier στο: *Une violence éminemment contemporaine. Essais sur la ville, la petite bourgeoisie intellectuelle et l'effacement des classes populaires*, éd. Agone, collection Contre-Feu, Παρίσι, 2010

πρότασης για το δήμο⁸¹. Η νέα δημαρχία επικυρώνει τις προτάσεις της Επιτροπής Περιβάλλοντος, με τη δημιουργία του *Σχεδίου Δράσης για το Κέντρο της Αθήνας* (2011), σε στενή συνεργασία, μεταξύ άλλων⁸², και με το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη⁸³. Στο σχέδιο αυτό, στις περιοχές που θεωρούνται πεδία δράσης “παραβατικών” στοιχείων, προτείνεται το Ειδικό Σχέδιο Αστυνόμευσης:

“καθημερινές πεζές περιπολίες, καθημερινές εποχούμενες περιπολίες ομάδων ‘ΔΙΑΣ’ και ‘Ζ’, τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα μεγάλη επιχείρηση γενικών αστυνομικών ελέγχων καθώς και επιχείρηση για τα εκδιδόμενα άτομα, συγκρότηση ομάδας αστυνομικών για τη διενέργεια ελέγχων σε πάσης φύσεως καταστήματα και προσαγωγές, συγκρότηση μικτών κλιμακίων ελέγχων από την Ελληνική Αστυνομία και τη Δημοτική Αστυνομία”⁸⁴.

Ειδικά μέτρα προβλέπονται και για τους μετανάστες, οι οποίοι προβάλλονται ως μία από τις βασικές αιτίες υποβάθμισης του κέντρου: *“έλεγχοι και προσαγωγές αλλοδαπών προς καταγραφή, εξακρίβωση και ταυτοποίηση, πραγματοποίηση αυτοψιών-ελέγχων και απολυμάνσεων σε εγκαταλελειμμένα-παλαιά κτήρια όπου διαμένουν κυρίως αλλοδαποί”⁸⁵*. Στην ίδια λογική χαρτογράφησης, που αναφέραμε παραπάνω, προκηρύσσεται μελέτη καταγραφής του πληθυσμού των μεταναστών στην Αθήνα, με παραδοτέο “Χάρτη Μεταναστών”, που θα σημειώνει, εκτός από δημογραφικά στοιχεία και “ενδεχόμενες παραβατικές συμπεριφορές”⁸⁶.

Στοχευμένες γεωγραφικά δράσεις προτείνονται για συγκεκριμένες περιοχές του κέντρου που χαρακτηρίζονται “Ζώνες Ειδικής Ανάπλασης”, όπως ο Κεραμεικός, το Μεταξουργείο και το Γεράνι, ως *“ακραίες περιοχές, με έντονη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική υποβάθμιση, στις οποίες μπορούν να εγκρίνονται για ορισμένο χρόνο ειδικές οικονομικές ρυθμίσεις με φορολογικά και άλλα κίνητρα”⁸⁷*. Για την “εξυγίανση” της περιοχής, *“πρέπει να στηριχθεί και να συγκρατηθεί ο υγιής πληθυσμός που έχει απομείνει και να προσελκυστεί νέος, ενώ πρέπει [...] να ενεργοποιηθούν οι μηχανισμοί της αγοράς και να*

81 Στο πολιτικό του κεφάλαιο, ο Γ. Καμίνης είχε ήδη μία επιτυχημένη πορεία ως Συνήγορος του Πολίτη (2003-2010).

82 Τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα υπουργεία είναι: υπ.Εξωτερικών, υπ. Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, υπ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, υπ.Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, υπ.Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, υπ. Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, υπ.Μεταφορών και Επικοινωνιών και το υπ. Πολιτισμού και Τουρισμού.

83 “Υπό αυτό το πρίσμα καλωσορίζει την ενεργοποίηση του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη σε ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στο Κέντρο της Αθήνας και επισημαίνει την ανάγκη για συνεχή παρουσία και συστηματικούς περιοδικούς ελέγχους” (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής,ορ.cit.).

84 Σχέδιο Δράσης για το Κέντρο της Αθήνας, σελ. 3-4 (<http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/05/Σχέδιο-Δράσης-για-το-Κέντρο-της-Αθήνας.pdf>)

85 Ibid, σελ. 6

86 Ibid, σελ. 8

87 Ibid, σελ. 16

διασφαλιστεί ένα λειτουργικό σύστημα”⁸⁸. Για την πλατεία Ομονοίας προτείνονται “εναλλακτικές δράσεις” με τη συμμετοχή των πολιτών, “με στόχο τη δημιουργική ανάκτηση του χαμένου δημόσιου χώρου της πλατείας [ώστε να] αποτελέσει πεδίο έκφρασης ενεργών πολιτών και των δράσεών τους σε σχέση με την υποβάθμιση της πόλης μας”⁸⁹.

Εξέλιξη του Σχεδίου Δράσης του 2011 αποτελεί το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ)⁹⁰ του 2013. Με κεντρικό στόχο τον “επαναπροσδιορισμό του κέντρου της Αθήνας ως κέντρου μιας διεθνούς βιώσιμης πόλης [βάσει του τριπτύχου ανταγωνιστικότητα - κοινωνική συνοχή - προστασία του αστικού περιβάλλοντος] μέσω μιας συστηματικής, συνεχούς και συντονισμένης ολοκληρωμένης παρέμβασης”⁹¹, το ΣΟΑΠ ορίζει “συγκεκριμένες ζώνες πολλαπλής παθογένειας και υψηλής προβληματικότητας”⁹², οι οποίες και αποτελούν τις περιοχές κύριας παρέμβασής του. Σύμφωνα με συγκεκριμένους άξονες⁹³, προτείνονται 62 ενέργειες, που χωρίζονται στις οριζόντιες, δηλαδή αυτές που εφαρμόζονται στο σύνολο του κέντρου, και σε εκείνες που αφορούν στις συγκεκριμένες “ζώνες υψηλής προβληματικότητας”⁹⁴. Έτσι επαναπροσδιορίζεται η παραβατικότητα, σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα, ως έννοια που “παραπέμπει στις μη νόμιμες πρακτικές που δεν εμπίπτουν στο στενότερο πεδίο της εγκληματικότητας

88 Σχέδιο Δράσης για το Κέντρο της Αθήνας, *op.cit.*, σελ. 16

89 *Ibid*, σελ. 18

90 Το ΣΟΑΠ Κέντρου Αθήνας εκπονείται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με ανάθεση του Δήμου Αθηναίων και του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, τον Ιανουάριο του 2013 και κατατίθεται στα τέλη του ίδιου έτους. Γενικότερα, τα ΣΟΑΠ προβλέπονται από το άρθρο 12 του Ν.2742/1999 - “Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη & άλλες διατάξεις” -, ως εργαλεία για “την προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους καθώς και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής. [...] Τα σχέδια αυτά συνοδεύονται από πρόγραμμα δράσης, στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή τους κανονιστικές, χρηματοδοτικές και διαχειριστικές ρυθμίσεις, μέτρα και προγράμματα, κατά φάσεις και φορείς εκτέλεσης και χρηματοδότησης” κ.ά. Τα ΣΟΑΠ μπορούν να ενεργοποιηθούν είτε με πρωτοβουλία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (σημερινού ΥΠΕΚΑ), μετά από ενημέρωση της σχετικής Περιφέρειας είτε με πρωτοβουλία του οικείου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου ή δεύτερου βαθμού. (Νόμος 2742/ΦΕΚ 207/Α’/07.10.1999, άρθρο 12, σελ. 20-21). Το ΣΟΑΠ του κέντρου της Αθήνας ήταν το πρώτο που εκπονήθηκε. Τον Αύγουστο του 2014 αναρτήθηκε προς ανοικτή διαβούλευση και το ΣΟΑΠ Δυτικής Αθήνας από τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας.

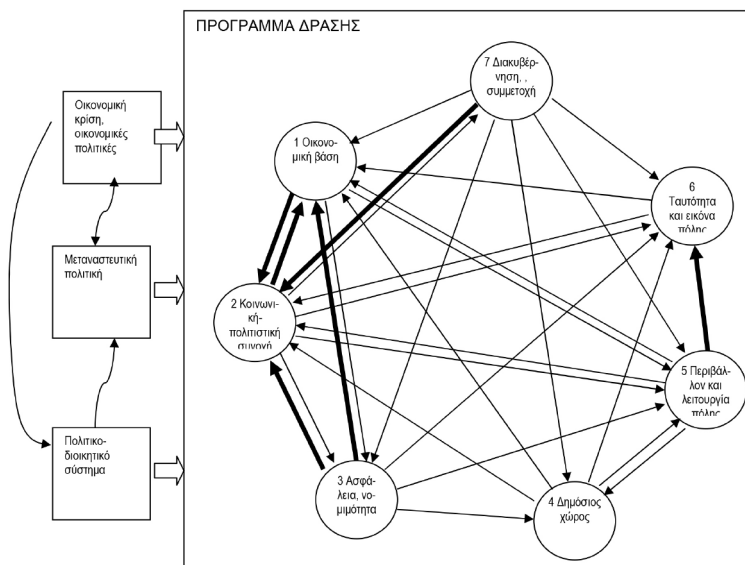
91 Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Διερεύνηση Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας - Α2 Πλήρης πρόταση και Πρόγραμμα Δράσης*, Δεκέμβριος 2013, σελ. 21-22.

92 *Ibid*, σελ. 21-22.

93 Οι 18 άξονες στους οποίους συγκεντρώνονται, θεματικά, οι προτεινόμενες ενέργειες είναι: Ενίσχυση επιχειρηματικότητας / Ενίσχυση δραστηριοτήτων κέντρου / Ενίσχυση πολιτιστικής δημιουργίας / Αναθέρμανση αγοράς ακινήτων / Ασφαλής διαβίωση / Κοινωνικές υπηρεσίες / Επιστροφή κατοίκων / Αστικό τοπίο - τοπόσημα / Ελεύθεροι χώροι / Ταυτότητα και branding / Καθημερινή διαχείριση / Κτηριακό απόθεμα / Πολεοδομικές δράσεις / Βιώσιμη κινητικότητα / Περιβάλλον / Σχεδιασμός / Ψηφιακή πόλη. (*Ibid*, σελ. 29).

94 Οι επιμέρους χωρικές αυτές ενότητες είναι 4, και ορίζονται ως οι πιο “προβληματικές” από τις περιοχές του κέντρου: Εμπορικό Τρίγωνο - Ψυρρή / Πλατεία Βάθης - Μεταξουργείο - Κεραμεικός / Μουσείο - Πανεπιστημίου / Πλατεία Βικτωρίας - Πλατεία Αττικής - Άγιος Παύλος.

[..], αλλά [έχουν] σημαντικές συχνά επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και στην ποιότητα ζωής⁹⁵. Η παραβατικότητα εδώ δε συνδέεται με το έγκλημα - όπως στη θεωρία των Σπασμένων Παραθύρων - αλλά με αυτό που αποτελεί σημερινό πρόβλημα της Ελλάδας, δηλαδή την οικονομική ανάπτυξη και δραστηριότητα. Οι πρακτικές που θεωρούνται παραβατικές καλύπτουν ένα πολύ ευρύ φάσμα όπως: το παραεμπόριο και το λαθρεμπόριο, τις αυθαίρετες κατασκευές, τους “λαθρομετανάστες”⁹⁶, τους άστεγους, τους οίκους ανοχής, αλλά και “την παρεμπόδιση της κυκλοφορίας από πορείες, εκδηλώσεις και διαμαρτυρίες, τις μόνιμες καταλήψεις κτηρίων από τρίτους”⁹⁷.

Εικόνα 4: σχεδιάγραμμα προγράμματος δράσης ΣΟΑΠ Κέντρου Αθήνας (Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *op. cit.*, σελ. 29)

Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στο θέμα των μεταναστών: “κατάληψη μεγάλων τμημάτων του κέντρου από ‘περιθωριακά στοιχεία’ και μετανάστες, ιδίως παράνομους και, σε σημαντικό βαθμό, με χαμηλό βαθμό

95 Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2013), *op. cit.*, σελ. 63.

96 Οι όροι “λαθρομετανάστης” και “παράνομος μετανάστης” θεωρούνται διεθνώς, πλέον, αδόκιμοι. Ο ΟΗΕ και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες δεν αναγνωρίζουν αυτούς τους όρους. Η χρήση τους αποφεύγεται, εφόσον συσχετίζουν τους μετανάστες με την εγκληματικότητα και ενεργοποιούν αρνητικά στερεότυπα απέναντί τους. Ωστόσο, σε όλα τα σχέδια για το κέντρο της Αθήνας αλλά και γενικότερα στον κυρίαρχο λόγο στην Ελλάδα, η χρήση των συγκεκριμένων όρων συνεχίζεται ανενδοίαστα. Στην παρούσα εργασία οι όροι χρησιμοποιούνται μόνο όταν μεταφέρονται απόφιοι από τα κείμενα που εξετάζονται και σε καμία περίπτωση δεν υιοθετούνται από την γράφουσα. Για τη χρήση αυτών των όρων βλ. UN General Assembly, Measures to ensure the human rights of all migrant workers, 3449, 2433rd plenary meeting, 9 December 1975, para.2 (<http://www.worldlii.org/int/other/UNGARsn/1975/87.pdf>), καθώς και PICUM (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants), Undocumented Migrants Have Rights! An Overview of the International Human Rights Framework, Βρυξέλλες, Μάρτιος 2007 (http://picum.org/picum.org/uploads/file_/Undocumented_Migrants_Have_Rights_1.pdf). Παράλληλα, πολλά ειδησεογραφικά γραφεία απαγορεύουν ή αποφεύγουν τη χρήση αυτών των όρων (<http://blog.ap.org/2013/04/02/illegal-immigrant-no-more/>, από το Associated Press).

97 Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2013), *op. cit.*, σελ. 56 και 63.

ενσωμάτωσης⁹⁸. Η γενικότερη απαξίωση και υποβάθμιση περιοχών του κέντρου εντείνεται *“με την αύξηση της εγκληματικότητας/παραβατικότητας, του αριθμού των ανέργων, των αστέγων και των μεταναστών, [που έχουν] οδηγήσει σε ‘γκετοποίησή’ τους και [έχουν] αλλοιώσει τον κοινωνικό και πολιτισμικό τους χαρακτήρα. Είναι αναμφισβήτητο ότι πολλά από τα παραπάνω προβλήματα συνδέονται με την εκτός κλίμακας παρουσία αλλοδαπών, σε πολύ μεγάλο ποσοστό παρανόμων”*⁹⁹ (βλ. Παράρτημα, χάρτης 2).

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων προτείνονται σε 4 δράσεις/ενέργειες¹⁰⁰ τα ακόλουθα:

1. Η εντατικοποίηση της αστυνόμευσης και η ενίσχυση του Ειδικού Σχεδίου Αστυνόμευσης όπως αυτό είχε προταθεί από το Σχέδιο Δράσης του 2011.
2. Μέτρα για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, όπως η συγκρότηση ειδικών συνεργειών σε συνεργασία με την Αστυνομία, τη Νομαρχία, το Δήμο και την Εισαγγελία. Στόχος *“η πραγματοποίηση αυτοψιών - ελέγχων και απολυμάνσεων σε εγκαταλειμμένα-παλαιά κτήρια όπου διαμένουν κυρίως αλλοδαποί”*¹⁰¹.
3. Συστηματική και καθημερινή αστυνόμευση σημείων με μεγάλη συγκέντρωση παραεμπορίου και ιδιαίτερα μπροστά από τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα
4. Μέτρα ενάντια στην εκμίσθωση ακινήτων σε *“παράνομους”* μετανάστες.
5. Μέτρα για την καταπολέμηση της παραβατικότητας στα πλαίσια των διαμαρτυριών και των πορειών. Η ευθύνη βαραινεί τους οργανωτές των διαδηλώσεων και πρέπει να εξασφαλίζεται *“η ελεύθερη πρόσβαση στην οικονομική δραστηριότητα της πόλης”*¹⁰².
6. Ο σχεδιασμός συστήματος καταγραφής και ταυτοποίησης των *“παράνομων”* μεταναστών με σκοπό τον περιορισμό του πληθυσμού των μεταναστών που συρρέει στην Αθήνα.

98 Ibid, σελ. 56 και 79. Αξίζει να σημειώσουμε ότι και η έννοια της ενσωμάτωσης θεωρείται αδόκιμη, καθώς οι σύγχρονες τάσεις προτιμούν τον όρο “ένταξη”, υπογραμμίζοντας το στοιχείο του σεβασμού της διαφορετικότητας στα πλαίσια μίας ομάδας.

99 Ibid, σελ. 56 και 79. Παραθέτουμε δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από δημοσιογραφικά άρθρα, που προσπαθούν, με γλαφυρό τρόπο, να ορίσουν τους παράγοντες υποβάθμισης του κέντρου της Αθήνας: *“Για την κατάσταση στην Αθήνα, οπωσδήποτε έχουν τον ρόλο τους ένα σωρό παράγοντες, από την οικονομική κρίση ως την συσσώρευση λαθρομεταναστών, ο καταλυτικός όμως για την επιταχυνόμενη εξαθλίωση των συνθηκών είναι η πλήρης αδιαφορία της Αστυνομίας για την τήρηση της τάξης”* [Στέφανος Κασιμάτης, *Τα σπασμένα παράθυρα της Αθήνας*, Η Καθημερινή, 23/3/2012 (<http://www.kathimerini.gr/729530/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/ta-spasmena-para-ths-a8hnas>)] και: *“Το κέντρο της Αθήνας έχει χαθεί. Δεν ανήκει στους πολίτες πια. Είναι γεμάτο απεγνωσμένους μετανάστες και αφιονισμένους υπερπατριώτες, σκουπίδια, σήψη, εγκατάλειψη”* [Θοδωρής Γεωργακόπουλος, *Η Αθήνα Και Τα Σπασμένα Παράθυρα*, 29/4/2012 (http://www.georgakopoulos.org/2012/03/broken_windows/)].

100 Ενέργεια 1: Αντιμετώπιση της παραβατικότητας / Ενέργεια 2: Δράσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων που συνδέονται με τους οίκους ανοχής / Ενέργεια 4: Δράσεις για την αντιμετώπιση της υψηλής συγκέντρωσης παράνομων μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας / Ενέργεια 5: Προώθηση παρεμβάσεων στους θύλακες υψηλής προβληματικότητας, (Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2013), ορ. cit., σσ. 63-73 και 79-86).

101 Ibid, σελ. 65. Η πρόταση αναφέρεται με την ίδια ακριβώς διατύπωση και στο Σχέδιο Δράσης του 2011 (βλ. σελ. 18).

102 Ibid, σελ. 68.

Συνοπτικά, τα προβλήματα που αναδεικνύονται ως κεντρικά, όχι μόνο στο κείμενο των προτεινόμενων σχεδίων του Δήμου, αλλά και γενικότερα στον κυρίαρχο λόγο, είναι η εγκατάλειψη του κέντρου, η παρουσία μεγάλου αριθμού μεταναστών και οι διαδηλώσεις (σε αντιστοιχία των “*violences urbaines*” / αστικών βιαιοτήτων της Γαλλίας).

Με τον όρο “εγκατάλειψη του κέντρου” δίνεται η εντύπωση μιας πόλης που δεν κατοικείται ή που κατοικείται πιθανόν από πληθυσμούς “μη υγιείς”. Για την “επανακατοίκηση”, λοιπόν, του κέντρου, απαιτείται η δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, ώστε να προσελκύσει όχι μόνο κατοίκους, αλλά και οικονομικές δραστηριότητες, βοηθώντας στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης. Την ίδια θεωρητική αφετηρία έχει και το αίτημα της “ανάκτησης” των δημόσιων χώρων, ως εάν η πρόσκληση απευθύνεται στις “κακές” πληθυσμιακές ομάδες.

Δεδομένων των παραπάνω, και του ότι “προσδοκώμενο αποτέλεσμα” των δράσεων του ΣΟΑΠ για το κέντρο είναι η “*αποκατάσταση κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού χαρακτήρα του κέντρου της πόλης, απόδοση της πόλης στους πολίτες, περιορισμός του αριθμού των μεταναστών, αποκατάσταση ασφάλειας και νομιμότητας*”¹⁰³, οι μετανάστες φαίνεται ότι εντάσσονται στις “κακές” πληθυσμιακές ομάδες”. Η συνεχής αναφορά στην ιστορικότητα του κέντρου της πόλης, το παρουσιάζει ως ένα χώρο με ιστορικά ομοιογενή πληθυσμιακή σύνθεση, που ακριβώς απειλείται από την παρουσία των μεταναστών, δηλαδή ανθρώπων που δεν έχουν σχέση με αυτή την ιστορικότητα.

“Η αιτιακή συσχέτιση των, χρονικά προϋφιστάμενων, παραμέτρων υποβάθμισης με την εγκατάσταση μικρότερου ή μεγαλύτερου κατά τόπους αριθμού μεταναστών, γίνεται εμπειρικά και εν πολλοίς αυθαίρετα και μοιάζει να τροφοδοτεί την κινδυνολογία με όρους αυτοεκπληρούμενης προφητείας”¹⁰⁴.

Η σχέση των μεταναστών με την παραβατικότητα δεν είναι ευθέως ανάλογη. Στην πραγματικότητα, η συσχέτιση αυτή, επιδιώκει άλλες στοχεύσεις, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές. Επιπλέον, πυροδοτεί τον ακροδεξιό και φασιστικό λόγο, ο οποίος, σήμερα, εμφανίζεται όλο και πιο έντονος. Όσο κι αν η δημοτική αρχή και ο ίδιος ο δήμαρχος δραστηριοποιούνται ενεργά ενάντια στις ρατσιστικές συμπεριφορές και στην ιδεολογία της Χρυσής Αυγής, ουσιαστικά προσφέρουν επιχειρήματα για να οργανώσουν το λόγο και

103 Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2013), *op.cit.*, σελ.81.

104 Μαρία Καλαντζοπούλου, Πέννυ Κουτρολίκου, Κατερίνα Πολυχρονιάδη, *Ο κυρίαρχος λόγος για το κέντρο της Αθήνας...*, *encounter Athens*, 15/5/2011 (<http://encounterathens.wordpress.com/2011/05/15/o-κυρίαρχος-λόγος-για-το-κέντρο-της-αθήν/>).

τις δράσεις τους¹⁰⁵.

Οι πολιτικές ασφάλειας των σχεδίων που αναφέραμε δεν στοχοποιούν, όμως, μόνο τους μετανάστες, αλλά και άλλες κοινωνικές ομάδες, όπως τους ανέργους, τους αστέγους και γενικότερα τα χαμηλά οικονομικά στρώματα, όπως διαφαίνεται και στην κατηγοριοποίηση που προτείνεται στους χάρτες του ΣΟΑΠ. Όπως σημειώνει και ο Wacquant¹⁰⁶, η φτώχεια μοιάζει να ποινικοποιείται, μαζί με τις όποιες αντιδράσεις αυτή μπορεί να ενεργοποιήσει. Έτσι, οποιαδήποτε κοινωνική και πολιτική διαμαρτυρία, στοχοποιείται, ως απειλή για την “ομαλή” οικονομική λειτουργία της πόλης:

“[...] διαδηλώσεις των 50 ατόμων [...] ανά πάσα στιγμή μπορούν να προκαλέσουν έμφραγμα στο κέντρο της Αθήνας. Το δικαίωμα ελαχίστων ατόμων να εκφράζονται συλλογικά στον δρόμο, ακυρώνει εκ των πραγμάτων την ελευθερία των περισσότερων να κυκλοφορούν ανεμπόδιστα στην πόλη ή κάποιων άλλων να ασκούν απρόσκοπτα την επιχειρηματική τους δραστηριότητα”¹⁰⁷.

Στην περίπτωση αυτή ο Δήμος αναλαμβάνει το ρόλο του νομοθέτη και εκπονεί πρόταση νόμου για τις υπαίθριες συναθροίσεις, η οποία στη συνέχεια υιοθετείται από την τριμερή κυβέρνηση (ΠΔ 120/2013). Όπως αναφέρεται και στο προεκλογικό πρόγραμμα του Γ. Καμίνη για την περίοδο 2014-2019, “η πρόταση νόμου από τη μία πλευρά προστατεύει το δικαίωμα στη συνάθροιση, παράλληλα όμως αποσκοπεί να εξαλείψει την ταλαιπωρία των κατοίκων, των εμπόρων, των οδηγών και των επισκεπτών της πόλης, από τις διαδηλώσεις στο κέντρο της Αθήνας”¹⁰⁸. Ο περιορισμός των “μικρών διαδηλώσεων” αναδεικνύει και “τις αξίες που διαφυλάσσονται κατά προτεραιότητα”¹⁰⁹ και έχουν να κάνουν κυρίως με την εμπορική δραστηριότητα και τον τουρισμό. Τελικά, “[...] το κράτος ελέγχου νομιμοποιείται όσο αποδυναμώνεται η σημασία του δημόσιου χώρου ως πεδίου στο οποίο η κοινωνία διαμορφώνει (αμφισβητεί και αναθεωρεί)

105 “Αρκεί να σκεφτούμε τις συνθήκες, μέσα στις οποίες επιάστηκε, γεννήθηκε και αναπτύχθηκε η Χρυσή Αυγή. Λίκνο της είναι οι πάλαι ποτέ μεσοαστικές γειτονίες της Αθήνας: Άγιος Παντελεήμονας, Κυψέλη, Πατήσια, Φωκίωνος Νέγρη κ.λπ.. Αφού εγκαταλείφθηκαν σταδιακά από το κράτος, τον δήμο και τους πιο εύπορους κατοίκους τους, οι γειτονίες αυτές υποβαθμίστηκαν και αποτέλεσαν πρόσφορο χώρο συγκέντρωσης παράνομων μεταναστών, οι οποίοι δεν βρέθηκαν τυχαία εκεί. Καθώς το λιμενικό σώμα και η αστυνομία αδυνατούσαν να φυλάξουν στοιχειωδώς τα σύνορα της χώρας, οι πληθυσμοί των παράνομων μεταναστών διοχετεύτηκαν συνειδητά, από τις πολιτικές ηγεσίες των Υπουργείων Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης, στο μεγάλο χωνευτήρι του Κέντρου της Αθήνας. Το μόνο που έλειπε πια ήταν να ξεσπάσει ανοιχτά η οικονομική κρίση που, μεταξύ άλλων, αύξησε την ανεργία, συνεπώς και την εγκληματικότητα ημεδαπών και μεταναστών”. Απόσπασμα από την ομιλία του του δημάρχου Αθηναίων σε ημερίδα για την εγκληματικότητα και τη βία στην πόλη, οργάνωση Ινστιτούτο Δημοκρατίας “Κωνσταντίνος Καραμανλής”, Τμήμα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Τεχνόπολις, Αθήνα, 30/01/2013 (<https://www.cityofathens.gr/node/21161>).

106 Loïc Wacquant (2001) και *Οι φυλακές της μιζέριας*, μτφρ Κ. Διαμαντάκου, πρόλογος Ν. Παναγιωτόπουλος, εκδόσεις Πατάκης / Λόγοι Δράσης, Αθήνα, 2001

107 Ομιλία δημάρχου Αθηναίων (30/01/2013), ορ. cit.

108 Γιώργος Καμίνης, *Δικαίωμα στην πόλη: Αθήνα 2014-2019, Το Πρόγραμμά μας - το Όραμά μας*, σελ. 8.

109 Νίκος Σουλιάτης, Γιώργος Κανδύλης (2013), ορ. cit., σελ. 451.

τις αξίες και τα νοήματά της [...]”¹¹⁰.

Άρα, αν το νόημα που προβάλλεται στο λόγο της δημοτικής αρχής είναι η εξάλειψη από την Αθήνα όλων των “ρύπων”, πραγματικών και μεταφορικών, προκειμένου αυτή να γίνει μια “υγιής” πόλη, τότε, γίνεται κατανοητή και η ιδεολογία που διαφαίνεται στην παρακάτω πρόταση (έστω κι αν αυτή αναφέρεται σε θέματα περιβάλλοντος):

“Για να γίνει η Αθήνα πόλη λειτουργική και τόπος ελκυστικός για κατοικία, εργασία και επενδύσεις, όπως και τουριστικός προορισμός, αναβαθμισμένη μέσα στον διεθνή ανταγωνισμό των πόλεων, πρέπει να αποκτήσει ένα υγιές περιβάλλον”¹¹¹.

110 Ειρήνη Μίχα (2007), *op.cit.* σελ. 85.

111 Γιώργος Καμίνης (2014), *op.cit.*, σελ. 32.

ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Η ρητορική της “ανασφαλούς” πόλης φαίνεται να αποτελεί, σήμερα, ένα από τα βασικά εργαλεία των νεοφιλελεύθερων πολιτικών για τη διαχείριση του αστικού χώρου. Η “τεκμηρίωση” της ανασφάλειας στην πόλη, παρόλο που αντλεί επιχειρήματα από διεθνή παραδείγματα, επιδιώκει να τα μεταγράψει στο σώμα των εθνικών εμπειριών κάθε χώρας. Έτσι, τόσο ο χρόνος εμφάνισης των πολιτικών για την ασφάλεια, όσο και ο τρόπος αφήγησής τους συμπεριλαμβάνει και τις δύο παραπάνω όψεις: το διεθνές και το τοπικό.

Σχετικά με το χρόνο εμφάνισης της συζήτησης για την ασφάλεια στην πόλη, στη Γαλλία οι διεργασίες ξεκινούν ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, ενώ στην Ελλάδα αυτές αναπτύσσονται κυρίως μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, όταν το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο είναι πλέον κυρίαρχο στο δυτικό κόσμο.

Όμως από τη δεκαετία του 1990 και μετά, ο παρονομαστής, πάνω στον οποίο κτίζονται, και στις δύο αυτές χώρες οι ρητορικές της ασφάλειας, είναι κοινός: η πολιτική μηδενικής ανοχής των ΗΠΑ. Ωστόσο, ακόμα και τότε, το μοντέλο αυτό δεν υιοθετείται τυφλά, παρά έρχεται να “μπολιάσει” την πολιτική παράδοση της εκάστοτε χώρας, δημιουργώντας, με τον τρόπο αυτό, νέες εκδοχές του. Στη Γαλλία, το “αριστερό χέρι του κράτους”¹¹², αν και αποδυναμωμένο, είναι ακόμη ενεργό. Όπως σημειώνει ο Waquant: “το Γαλλικό Κράτος αναπτύσσει παράλληλα την κοινωνική με την ποινική του παρεμβατικότητα”¹¹³. Δηλαδή, οι πρακτικές ελέγχου που προτάσσει η ανάγκη για ασφάλεια δεν μπορούν παρά να συνδυάζονται με κοινωνικές πολιτικές καταπολέμησης της κοινωνικής ανισότητας (έστω και στο επίπεδο προθέσεων). Αντίθετα, στην Ελλάδα, δεδομένου ότι το κοινωνικό κράτος πάντα χαρακτηριζόταν από υστερήσεις, ως προς το εύρος και την ποιότητά του, δεν μπόρεσε να αποτελέσει συστατικό της ελληνικής εκδοχής της “μηδενικής ανοχής”. Συνεπώς, το ελληνικό μοντέλο τείνει περισσότερο να αντιγράψει αυτό της Νέας Υόρκης. Πρέπει, ωστόσο να σημειωθεί, ότι ο σημερινός δήμαρχος Αθηναίων, προσπαθεί να εντάξει στο πρόγραμμά του και ορισμένες κοινωνικές πολιτικές, σε αντίθεση με τους προκάτοχούς του.

Η προβολή και μεγιστοποίηση της συζήτησης για ασφάλεια στην πόλη, επιβάλλει ως αναγκαία τη συμμετοχή πολλών φορέων στην αντιμετώπιση αυτού που κάθε φορά ορίζεται ως πρόβλημα. Και οι δύο χώρες σταδιακά μεταβιβάζουν τις ελεγκτικές εξουσίες από την κεντρική κυβέρνηση στις τοπικές αρχές:

“το ιεραρχικό και συγκεντρωτικό εθνικό κράτος δίνει τη θέση του σε ένα πιο συνεργατικό

112 Όπως το εξηγεί ο P. Bourdieu: “[...] όλοι αυτοί που αποκαλούμε ‘κοινωνικούς λειτουργούς’ [...] αποτελούν αυτό που ονομάζω αριστερό χέρι του Κράτους, το σύνολο των παραγόντων των υπουργείων που θεωρούνται ‘σπάταλα’, που ουσιαστικά είναι το αποτύπωμα, στα πλαίσια του Κράτους, των κοινωνικών αγώνων του παρελθόντος. Αυτοί αντιτίθενται στο δεξί χέρι του Κράτους, στους αποφοίτους της E.N.A. [École Nationale d’Administration - Εθνική Σχολή Διοίκησης] του υπουργείου Οικονομικών [...]” (Pierre Bourdieu, *Contre-feux I: propos pour servir à la résistance contre l’ invasion néo-libérale*, Παρίσι, Liber-Raisons d’agir, 1998, σελ. 9).

113 Loïc Wacquant (2001), *op. cit.*, σελ. 406.

*μοντέλο οργάνωσης της πολιτικής εξουσίας, όπου η παραγωγή πολιτικής εμπλέκει τόσο διάφορα θεσμικά επίπεδα (υπερεθνικό, εθνικό, υποεθνικό) όσο και την ευρύτερη κοινωνία πολιτών*¹¹⁴.

Τα προβλήματα που καλούνται να επιλύσουν οι δήμαρχοι στην κάθε πόλη για την επίτευξη της ασφάλειας διαφέρουν, όχι μόνο ως προς την τάξη μεγέθους, αλλά ως προς το ίδιο το περιεχόμενό τους. Έτσι, στην περίπτωση του Παρισιού, και εφόσον οι “ευαίσθητες” περιοχές βρίσκονται στην περιφέρεια του κέντρου της πόλης¹¹⁵, οι λόγοι που προκαλούν ανασφάλεια εμφανίζονται πιο ασαφείς και αφορούν κυρίως στην “ηρεμία” και την “ησυχία” των κατοίκων και των επισκεπτών. Αντίθετα, στην Αθήνα οι κίνδυνοι φαίνεται να προέρχονται από πιο συγκεκριμένα θέματα, όπως η μετανάστευση, η φτώχεια, οι άστεγοι και οι κοινωνικές αναταραχές που συνοδεύουν τη διαχείριση της οικονομικής κρίσης και εμφανίζονται έντονα στο ίδιο το κέντρο της πόλης. Όμως, όποια και αν είναι η προσέγγιση του ζητήματος της ασφάλειας, ανάλογα με τα διαφορετικά ερμηνευτικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται, η θεώρηση του αστικού χώρου παραμένει ουδέτερη απέναντι στην *“πολιτική διάσταση της σχέσης μεταξύ ορισμένων χώρων [...] και του συνόλου της κοινωνίας”*¹¹⁶.

Το μεταναστευτικό ζήτημα, μπορεί να εμφανίζεται εντονότερα στην περίπτωση της Αθήνας, αλλά δεν απουσιάζει από τη γενικότερη πολιτική και στη Γαλλία, εφόσον τα συγκροτήματα κοινωνικής κατοικίας, που φιλοξενούνται στην περιφέρεια των πόλεων, συνήθως απευθύνονται σε χαμηλότερα στρώματα, κατοικούνται κυρίως από μετανάστες, πρώτης, δεύτερης ή τρίτης γενιάς, και έχουν τις δικές τους, ειδικές ομάδες περιπολίας. Πρέπει να σημειώσουμε ότι στην ευρύτερη περιοχή του Παρισιού (*extra muros*), τα προβλήματα εστιάζονται κυρίως σε αυτούς τους πληθυσμούς. Γενικότερα, η συζήτηση για την παραβατικότητα, αλλά και τα μέτρα ενάντια σε αυτήν, τροφοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από τις αναταραχές που σημειώνονται συχνά, από τη δεκαετία του 1970 και μετά στα περίχωρα των μεγάλων γαλλικών πόλεων.

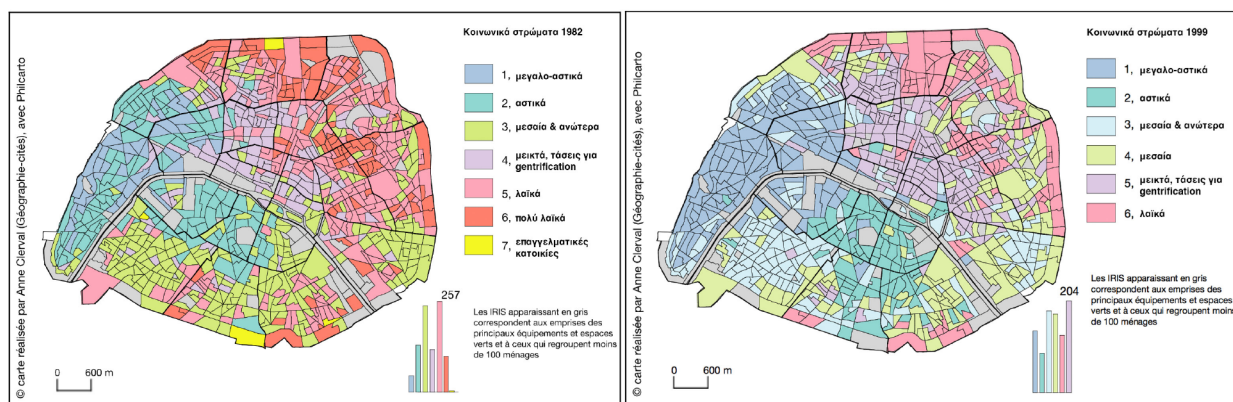
Στην Αθήνα, το ζήτημα των μεταναστών παίρνει κυρίαρχες διαστάσεις κυρίως κατά την τελευταία δεκαετία μεταθέτοντας τη συζήτηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην “κάθαρση” του αστικού περιβάλλοντος, ως εάν η “πάταξη” της “παράνομης” μετανάστευσης να συνιστά βασικό προαπαιτούμενο των “μεταρρυθμίσεων” για την αντιμετώπιση της κρίσης. Με το χαρακτηρισμό “παράνομοι” μετανάστες, τα συγκεκριμένα άτομα ήδη εντάσσονται στη γενικότερη σφαίρα της ανομίας, και άρα δυνητικά θεωρείται πως αποτελούν και βασικά υποκείμενα των παραβατικών συμπεριφορών που σημειώνονται στην Αθήνα. Αντίστοιχα στοχοποιούνται και οι δράσεις τους στο δημόσιο χώρο, από την απλή χρήση του ως το “παραεμπόριο”. Τα ίδια επιχειρήματα χρησιμοποιήθηκαν και στη Γαλλία, αλλά

114 Νίκος Σουλιάτης, Γιώργος Κανδύλης (2013), *op. cit.*, σελ. 447.

115 Ο δήμος του Παρισιού περιλαμβάνει μόνο την πρώτη ζώνη της πόλης, την περιοχή *intra muros*, δηλαδή τα 20 διαμερίσματα του Παρισιού.

116 Jean-Pierre Garnier (2010), *op. cit.*, σελ. 169.

σε παλαιότερες περιόδους. Ειδικά στο Παρίσι, οι πληθυσμοί αυτοί έχουν μετακινηθεί εδώ και πολλές δεκαετίες εκτός της πρώτης του ζώνης, μαζί με τα χαμηλότερα στρώματα, δίνοντας το χώρο τους στα μεσαία και ανώτερα στρώματα.

Εικόνες 5 και 6: Κατανομή κοινωνικών τάξεων στην πρώτη ζώνη (κέντρο) του Παρισιού για τα έτη 1982 και 1999 (πηγή: A. Clerval, *Les politiques publiques face à la gentrification - Le cas de Paris intra muros*, in *Pérennité urbaine ou la ville par-delà ses métamorphoses*, t. 2 Turbulences, επιμ. Colette Vallat, Aurélien Delpirou et Fabrizio Maccaglia, L'Harmattan, Paris, 2009, σσ. 139-151)

Ένας άλλος κίνδυνος που αναδύεται έντονα στην συζήτηση για την ασφάλεια στην Αθήνα, είναι οι κοινωνικές διαμαρτυρίες. Αυτές, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, τείνουν να ποινικοποιηθούν, όχι μόνο από την κεντρική εξουσία αλλά και από τη δημοτική αρχή, αφαιρώντας από το δημόσιο χώρο το χαρακτήρα του ως πεδίο κοινωνικών συγκρούσεων. Τα λόγια του Γ. Καμίνη για την “αντιστροφή της εικόνας των σπασμένων μαρμάρων του Συντάγματος και των καμένων κτιρίων”¹¹⁷, υποδηλώνουν και τον τρόπο με τον οποίο επιλέγονται να παρουσιάζονται οι διαμαρτυρίες, απογυμνωμένες από τον κοινωνικο-πολιτικό τους χαρακτήρα, και μόνο ως πηγές καταστροφής του αστικού περιβάλλοντος. Αντίθετα, στο Παρίσι, το θέμα των διαδηλώσεων δεν εμφανίζεται, πλέον, ως αντίστοιχο πρόβλημα, όχι γιατί δεν πραγματοποιούνται πορείες ή η αντιμετώπισή τους είναι πιο ανεκτική, αλλά επειδή είναι ήδη σε ισχύ νόμος, πιο αυστηρός από το ΠΔ που πρόσφατα ψηφίστηκε στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το νόμο αυτόν, οι οργανωτές διαδηλώσεων οφείλουν να καταθέτουν πλάνο στην αστυνομία τουλάχιστον 48 ώρες πριν, το οποίο θα περιέχει την πορεία που θα ακολουθήσουν στο χάρτη, το πλήθος του κόσμου που περιμένουν να συγκεντρώσουν κλπ, διαφορετικά η οποιαδήποτε διαδήλωση θεωρείται παράνομη. Όπως εύστοχα το διατυπώνει ο Wacquant:

“Παντού στην Ευρώπη, οι κυβερνήσεις προσπαθούν να υπονομεύσουν την αξιοπιστία των ακτιβιστών και των νέων “ενεργών μειονοτήτων” στα πλαίσια των αναδυόμενων κοινωνικών κινημάτων, τα οποία κατακτούνται μέσα από καθημερινούς αγώνες, ώστε να αποτρέψουν περαιτέρω μεγεθύνσεις της συλλογικής κινητοποίησης”¹¹⁸.

Τέλος, και στις δύο περιπτώσεις που μελετήσαμε, η ανάγκη για ασφάλεια εμφανίζεται να είναι άμεσο αίτημα των ίδιων των κατοίκων των πόλεων, κάτι το οποίο οι δήμαρχοι, ως εκπρόσωποι της ίδιας της

117 Γιώργος Καμίνης (2014), *op. cit.*, σελ. 46.

118 Loïc Wacquant (2001), *op. cit.*, σελ. 406.

δημοκρατίας που εκφράζεται στο αυτοδιοικητικό επίπεδο, οφείλουν να λάβουν σοβαρά υπόψη τους κατά το σχεδιασμό των πολιτικών τους. Ωστόσο, η προβολή της κοινής γνώμης ως νομιμοποιητικό πλαίσιο των όποιων παρεμβάσεων για την ασφάλεια σε τοπικό επίπεδο, είναι κατ' επίφαση δημοκρατική, διότι αυτή δεν μπορεί θεωρηθεί ομόφωνη και ομοιογενής. Όπως σημειώνει ο Pierre Bourdieu:

“Το συνώνυμο του ‘ο Θεός είναι μαζί μας’ είναι σήμερα το ‘η κοινή γνώμη είναι μαζί μας’. Αυτό είναι και το βασικό αποτέλεσμα των ερευνών κοινής γνώμης: να συγκροτήσουν την ιδέα ότι υπάρχει μία ομόφωνη κοινή γνώμη, και άρα να νομιμοποιήσουν μία συγκεκριμένη πολιτική και να ενισχύσουν τις σχέσεις εξουσίας που την αποτελούν ή την καθιστούν εφικτή”¹¹⁹.

Εικόνα 7 (πηγή http://www.army.mil/article/63556/Events_last_month_underscore_realism_of_domestic_terrorism_threat/)

119 Pierre Bourdieu, *L'opinion publique n'existe pas*, in *Les temps modernes*, 318, Ιανουάριος 1973, σσ. 1292-1309 (εδώ: <http://www.homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/questions/opinionpub.html>)

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

“[...] τα φαινόμενα της απόκλισης [από τους κοινωνικούς κανόνες] συνδέουν άμεσα το άτομο που διατυπώνει την κρίση αυτή, τη διαδικασία μέσω της οποίας καταλήγει στη συγκεκριμένη κρίση και την συγκεκριμένη κατάσταση μέσα στην οποία παράγεται αυτή η διαδικασία”¹²⁰.

Από τη δεκαετία του 1990 και μετά, στα πλαίσια του νεοφιλελευθερισμού και της παγκόσμιας οικονομίας, διαφαίνεται έντονα η ανάγκη για τη δημιουργία κλίματος ασφάλειας στα κέντρα των πόλεων. Αυτά οφείλουν να είναι ανταγωνιστικά και άρα ελκυστικά και ασφαλή για την εγκατάσταση επενδύσεων. Βάσει του μοντέλου “μηδενικής ανοχής” του R. Giuliani στη Νέα Υόρκη, αναπτύσσονται και στην Ευρώπη αντίστοιχες πολιτικές, εμπλουτισμένες με τα ιδιαίτερα στοιχεία του συγκεκριμένου τόπου. Το βασικό στοιχείο που “εξάγεται” μαζί με την πολιτική “μηδενικής ανοχής” προς την Ευρώπη, δεν είναι η εντατικοποίηση της αστυνόμευσης, η καταστολή, ο στιγματισμός, αλλά το νέο περιεχόμενο των ρόλων που αποδίδονται στα υποκείμενα και τους θεσμούς που δρουν στα πλαίσια της πόλης. Δεδομένης της ευρύτητας του όρου “παραβατικότητα”¹²¹, που καθιστά αναγκαία τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων φορέων από όλα τα επίπεδα θεσμοποιημένης εξουσίας, το τι μπορεί να θεωρηθεί ως “ανεπίτρεπτο” και “ανάρμοστο” λειτουργεί βάσει υποκειμενικών, και συχνά ηθικών κριτηρίων. Αν και σε κάθε περίπτωση οι “απειλές” ορίζονται με διαφορετικές αποχρώσεις,

“[...] αυτό που καλούμαστε να λύσουμε πίσω από τη λογική της ασφάλειας είναι οι λόγοι μέσω των οποίων συγκεκριμένες ελίτ πείθουν τα ακροατήριά τους ότι ένα συγκεκριμένο ζήτημα συνιστά στην πραγματικότητα πρόβλημα ασφάλειας και καλεί στην λήψη έκτακτων μέτρων, πέραν της συνήθους νομικής πρακτικής”¹²².

Οι συγκεκριμένες πολιτικές αστυνόμευσης και κοινωνικού ελέγχου μέσω του δημόσιου χώρου δε δρουν μόνες τους, αλλά συμπορεύονται και συμπληρώνονται και από συγκεκριμένες λογικές σχεδιασμού του αστικού χώρου και των χρήσεων μέσα σε αυτόν.

“Η ασφάλεια εγείρει το θέμα των σχέσεων εξουσίας και των μηχανισμών που παράγουν τη νόρμα. [αυτή] ενισχύει τις ανισότητες, με το να ορίζει νόμιμες και παράνομες χρήσεις του χώρου ή ακόμη το ποιά άτομα θεωρούνται ως νόμιμα ή παράνομα στο χώρο”¹²³.

120 Howard S. Becker, *Outsiders, Etudes de la sociologie de la déviance*, éd. métailié, 1985 [1963], σελ. 28

121 Στην παραβατικότητα εντάσσονται πλέον πολλαπλές μορφές συμπεριφορών που θεωρούνται παρεκκλίνουσες, από την κλοπή και την πορνεία ως την επαιτεία και τα γκράφτι.

122 Νίκος Σουλιώτης, Γιώργος Κανδύλης (2013), *op.cit.*, σελ. 450.

123 Marie Morelle, Jérôme Tadié, *Pratiques de sécurité en ville: introduction [The making of urban security, translator Claire Hancock]*, Justice Spatiale | Spatial Justice, No 4, Security Practices in Cities, Δεκέμβριος 2011 (<http://www.jssj.org/article/pratiques-de-securite-en-ville-introduction/>), σελ. 2.

Η τάση ομογενοποίησης των “αποδεκτών” χρηστών του δημόσιου χώρου και γενικότερα της δημόσιας σφαίρας, μέσα από τον έλεγχο και την αστυνόμευση, δεν είναι κάτι που, όπως παλαιότερα, περιοριζόταν στα πλαίσια ενός πιο συντηρητικού λόγου. Σήμερα, “η υπέρβαση της αριστεράς και της δεξιάς προς όφελος μιας συναινετικής πολιτικής του κέντρου έχει οδηγήσει σε μια συνεχώς αυξανόμενη τάση αναγωγής της πολιτικής στην ηθική και το δίκαιο”¹²⁴. Η ατομική ευθύνη εμφανίζεται σαν σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία των πολιτικών ασφάλειας, οι οποίες προσπαθούν να εντάξουν τους πολίτες στο έργο της αστυνόμευσης, της επιτήρησης και της καταστολής.

Η πολιτική της μηδενικής ανοχής ανακήρυξε, λοιπόν, την “ιερότητα των δημόσιων χώρων” ως το διακύβευμα της ομαλής ζωής στο αστικό περιβάλλον, ενάντια στην “αταξία” που προσπαθούν να προάγουν οι χαμηλότερες κοινωνικο-οικονομικές τάξεις¹²⁵. Έτσι, επιχειρείται η αποδυνάμωση του χαρακτήρα του δημόσιου χώρου ως πεδίο κοινωνικών συγκρούσεων.

“Η ενίσχυση και διεθνοποίηση του αστικού κατασταλτικού προγραμματισμού προβληματίζει κυρίως για τη σημασία του σύγχρονου δημόσιου χώρου, του νευραλγικού εκείνου σημείου της πόλης που, έχοντας χάσει τη δύναμή του “να συγκεντρώνει, να συνδέει και να διαχωρίζει” τους ανθρώπους, μεταβάλλεται σταδιακά σε χώρο όπου ευδοκιμούν οι αντιγνωμίες, οι αναμφισβήτητες αντιλήψεις, η σταθερότητα και η επανάληψη”¹²⁶.

Οδηγούμαστε, λοιπόν, στη ρεβανσιστική λογική της “ανάκτησης του δημόσιου χώρου”, ο οποίος γίνεται αντιληπτός ως “επικίνδυνος”¹²⁷. Η “ανάκτηση” αυτή αφορά οποιονδήποτε, κάθε φορά, ενοχλεί, από τις πορείες και τις διαδηλώσεις, τους μετανάστες και τους άστεγους, ως τους νέους που ενοχλούν μένοντας έξω ως αργά. Ουσιαστικά κατασκευάζονται φοβικά σύνδρομα προς αυτούς που θεωρούνται οι “άλλοι” απέναντι σε ένα πολύ συγκεκριμένο, κάθε φορά, “εμείς”. Δεδομένης της ηθικής διάστασης ορισμού των παραπάνω συλλογικοτήτων, τα όρια μεταξύ επιτήρησης και αυτοδικίας είναι αρκετά ασαφή. Η διάσταση αυτή γίνεται πιο εμφανής στην περίπτωση της αστυνομίας, στην οποία δίνεται η δυνατότητα “να νομοθετεί στις παρυφές του νόμου ή στους ‘κενούς χώρους’ του”¹²⁸.

Ενάντια στην άποψη που υποστηρίζει ότι ο χώρος γεννά συγκεκριμένες συμπεριφορές, και ενάντια στην

124 Συνοψίζοντας την τοποθέτηση της Chantal Mouffe στο φόρουμ “Απραγματοποίητη Δημοκρατία”, στη διεθνή έκθεση σύγχρονης τέχνης *Ντοκουμέντα 11*, 2001 [Ειρήνη Μίχα (2014), *op. cit.*, σελ. 68].

125 Loïc Wacquant, *Οι φυλακές της μιζέριας*, μτφρ Κ. Διαμαντάκου, πρόλογος Ν. Παναγιωτόπουλος, εκδόσεις Πατάκης / Λόγοι Δράσης, Αθήνα, 2001, σελ. 29.

126 Ειρήνη Μίχα (2007), *op. cit.*, σελ. 85.

127 Βλ. Neil Smith, *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*, Routledge, London, 1996.

128 Βαΐα Καλτσά, *Στην Κανονικότητα της Εξαίρεσης: Έννομη Βία, “Έκτακτες Περιστάσεις”, Απόβλητες Ζωές*, εργασία στο μάθημα “Κοινωνιολογικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις του Κοινωνικού Ελέγχου”, διδ. Α. Κουκουτσάκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Κοινωνικής και Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας, Ιανουάριος 2010, σελ. 7.

προσπάθεια απονομιμοποίησης και καταστολής της συλλογικής κινητοποίησης μέσω του ελέγχου του δημόσιου χώρου, τα αίτια της παραμένουν βαθιά κοινωνικά και πολιτικά. Αυτό που πιθανόν μπορεί να γεννήσει ο χώρος είναι οι μνήμες που τον συνδέουν με γεγονότα και κοινωνικούς αγώνες, αποτυπωμένα στη συλλογική συνείδηση. Έτσι, ακόμη και με τον πλήρη έλεγχο του δημόσιου χώρου, το πείραμα της νεοφιλελεύθερης πρότασης για την “ασφαλή” πόλη δεν μπορεί να εγγυηθεί την επιτυχία του, διότι:

“Οι επαναστάσεις προκύπτουν από πολιτικές καταστάσεις, κι όχι από κάποια πολεοδομική ευκολία για εξέγερση. [...] Η ιδιαιτερότητα του [Παρισιού] μπορεί να μην είναι πια αρκετή να επαναστατικοποιήσει τη Γαλλία, όμως η παράδοση και το περιβάλλον είναι ακόμα αρκετά ισχυρά για να παράγουν ό,τι πιο κοντινό σε μια επανάσταση, σε μια ανεπτυγμένη δυτική χώρα”¹²⁹.

129 Eric Hobsbawm, op. cit.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Δήμος Αθηναίων, *πρόγραμμα Α.Θ.Η.Ν.Α.Ι. - Ιστορικό Κέντρο, Ασφάλεια και Παραβατικότητα στον Δήμο Αθηναίων*, 2010
- Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής, *Ενιαίο Σχέδιο για την ανασυγκρότηση του Ιστορικού Κέντρου* (<http://www.naftemporiki.gr/mobile/story/298074>)
- Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Διερεύνηση Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας - Α2 Πλήρης πρόταση και Πρόγραμμα Δράσης*, Δεκέμβριος 2013
- Καλαντζοπούλου Μαρία, Κουτρολίκου Πέννυ, Πολυχρονιάδη Κατερίνα, *Ο κυρίαρχος λόγος για το κέντρο της Αθήνας...*, encounter Athens, 15/5/2011 (<http://encounterathens.wordpress.com/2011/05/15/o-kyriarchos-logos-gia-to-kenτρο-tης-aθήν/>)
- Καλτσή Βαΐα, *Στην Κανονικότητα της Εξαίρεσης: Ένομη Βία, “Έκτακτες Περιστάσεις”, Απόβλητες Ζωές*, εργασία στο μάθημα “Κοινωνιολογικές και Ανθρωπολογικές Προσεγγίσεις του Κοινωνικού Ελέγχου”, διδ. Α. Κουκουτσάκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Κοινωνικής και Πολιτισμικής Ανθρωπολογίας, Ιανουάριος 2010
- Καμίνης Γιώργος, *Δικαίωμα στην πόλη, Αθήνα 2014-2019, Το Πρόγραμμά μας - το Όραμά μας*
- Νόμος 2742/ΦΕΚ 207/Α/07.10.1999, άρθρο 12, σελ. 20-21
- Μαντουβάλου Μαρία, *Για τις “ταραχές” του Νοεμβρίου 2005 στα περίχωρα των πόλεων της Γαλλίας*, περιοδικό *Γεωγραφίες*, 10/2006, εδώ: από το εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος Θέματα Αστικού Σχεδιασμού, ΔΠΜΣ “Πολεοδομία-Χωροταξία” (<http://courses.arch.ntua.gr/108584.html>)
- Μίχα Ειρήνη, *Η πολιτική για την ασφάλεια στις πόλεις και οι συνέπειές της στη σημασία του δημόσιου χώρου*, in *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 98, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2007, σσ. 81-87
- Μίχα Ειρήνη, *Ιδιωτικοποίηση και περιχαράκωση. Ή γιατί παραμένει επίκαιρη η συζήτηση για τις οχυρωμένες κοινότητες*, in *Δρόμος της Αριστεράς*, Φύλλο 217, 6/6/2014
- Μίχα Ειρήνη, *Ανιχνεύοντας την χωρο-κοινωνική πόλωση μέσα από τις συνδηλώσεις ενός μύθου: τα “γαλατικά χωριά” της κρίσης*, περιοδικό *Γεωγραφίες*, No 23, Άνοιξη 2014, σσ. 67-81

- Μπαλαμπανίδης Δημήτρης, *Δημοτικές εκλογές και αστικός χώρος: να "καταλάβουμε" τις πόλεις μας*, in *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 124, Μάιος 2014, σσ. 7-9
- Πουλαντζάς Νίκος, *Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός*, εκδόσεις Θεμέλιο, σύγχρονη σκέψη, Αθήνα, 1982
- Σουλιώτης Νίκος, Κανδύλης Γιώργος, *Αστικές πολιτικές στην Αθήνα την εποχή της κρίσης*, πρακτικά Συνεδρίου "Μεταβολές και Ανασημασιοδοτήσεις του Χώρου στην Ελλάδα της Κρίσης", Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, 1-3/11/2013, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 445-453
- *Σχέδιο Δράσης για το Κέντρο της Αθήνας*, (<http://government.gov.gr/wp-content/uploads/2011/05/Σχέδιο-Δράσης-για-το-Κέντρο-της-Αθήνας.pdf>)

ΞΕΝΗ

- AGIS – Action SAFEPOLIS 2006–2007, *Planning Urban Design and Management for Crime Prevention. Handbook*, European Commission, Directorate-General Justice Freedom and Security, Politecnico di Milano - Laboratorio Qualità Urbana e Sicurezza, Institut d'Aménagement et d'Urbanisme - Ile-de-France, Regione Emilia Romagna
- Becker Howard S., *Outsiders, Etudes de la sociologie de la déviance*, éd. métailié, 1985 [1963]
- Bonelli Laurent, *Renseignements généraux et violences urbaines*. In: *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 136-137, Μάρτιος 2001, Nouvelles formes d'encadrement. σσ. 95-103
- Bonelli Laurent, *La France a peur. Une histoire sociale de l' "insécurité"*, éd. La Découverte / Poche, Παρίσι, 2008
- Bourdieu Pierre, *L'opinion publique n'existe pas*, in *Les temps modernes*, 318, Ιανουάριος 1973, σσ. 1292-1309 (εδώ: <http://www.homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/questions/opinionpub.html>)
- Bourdieu Pierre, *Contre-feux I: propos pour servir à la résistance contre l' invasion néo-libérale*, Παρίσι, Liber-Raisons d'agir, 1998
- Bourgoin Nicolas, *L'État policier c'est maintenant ! Brève histoire de la conversion sécuritaire de*

- la gauche*, 12/7/2013 (<http://bourgoinblog.wordpress.com/2013/07/12/letat-policier-cest-maintenant-breve-histoire-de-la-conversion-securitaire-de-la-gauche/>)
- Bratton William J., Giuliani Rudolph W., N.Y. Police Department, *Police Strategy No 5: Reclaiming the Public Spaces of New York*, Police Department, City of New York, 1994
 - Deleuze Gilles, *Οι κοινωνίες του ελέγχου*, in *Η Κοινωνία του Ελέγχου*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 2001, σσ. 9-16
 - Engels Friedrich, *Η Κατάσταση της Εργατικής Τάξης στην Αγγλία*, μέρος Α', εκδ. Μπάυρον, Παγκόσμια Βιβλιοθήκη / Κοινωνιολογία, Αθήνα, 1974
 - Garnier Jean-Pierre, *Une violence éminemment contemporaine. Essais sur la ville, la petite bourgeoisie intellectuelle et l'effacement des classes populaires*, éd. Agone, collection Contre-Feu, Παρίσι, 2010
 - Harcourt Bernard E., Ludwig Jens, *Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment*, University of Chicago Law Review, Vol. 73, 2006, σσ. 272-320. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=743284>
 - Hidalgo Anne, *Paris qui ose. Mon Projet pour Paris, 2014-2020*
 - Hobsbawm Eric, *Πόλεις κι Εξεγέρσεις* (<http://libcom.org/library/cities-and-insurrections-eric-j-hobsbawm>)
 - Jacobs Jane, *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, New York, 1961
 - Kokoreff Michel, *Sociologie des émeutes*, Payot & Rivages, Paris, 2008
 - Larcher Gérard, *Rapport d'information fait au nom de la commission des Affaires économiques et du Plan sur la politique de la ville*, Sénat, première session ordinaire de 1992-1993, No 107, 10/12/1992
 - Morelle Marie, Tadié Jérôme, *Pratiques de sécurité en ville: introduction [The making of urban security, translator Claire Hancock]*, Justice Spatiale | Spatial Justice, No 4, Security Practices in Cities, Δεκέμβριος 2011 (<http://www.jssj.org/article/pratiques-de-securite-en-ville-introduction/>)
 - Park Robert E., Burgess Ernest W., McKenzie Roderick D., *The City*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1925 [1984]

- PICUM (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants), *Undocumented Migrants Have Rights! An Overview of the International Human Rights Framework*, Βρυξέλλες, Μάρτιος 2007 (http://picum.org/picum.org/uploads/file_/Undocumented_Migrants_Have_Rights_1.pdf)
- Schultz Theodore W., *Investment in Human Capital*, in *The American Economic Review*, Vol. 51, No 1, Μάρτιος 1961, σσ. 1-17
- Smith Neil, *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*, Routledge, London, 1996
- Smith Neil, *Ποιά νέα πολεοδομία; Ο ρεβανσισμός των '90s*, περιοδικό *κομπρεσέρ*, τεύχος 4, σσ. 27-35 (<http://kompreser.espivblogs.net/2012/11/13/neil-smith-nea-poleodomia-gentrification/>)
- Smith Neil, *New Globalism, New Urbanism: Gentrification as global urban strategy*, *Antipode*, 34:3, σελ. 427-250, 2002. Εδώ: περιοδικό *κομπρεσέρ*, τεύχος 4, 13.11.2012, (<http://kompreser.espivblogs.net/2012/11/13/neil-smith-nea-poleodomia-gentrification/>)
- UN Human Rights, General Assembly, *Measures to ensure the human rights of all migrant workers*, 3449, 2433rd plenary meeting, 9 December 1975, para.2 (<http://www.worldlii.org/int/other/UN-GARsn/1975/87.pdf>)
- Wacquant Loïc, *How penal common sense comes to Europeans: Notes on the transatlantic diffusion of neoliberal doxa*, *European Societies*, 1(3), Φθινόπωρο 1999, σσ. 319-352
- Wacquant Loïc, *Οι φυλακές της μιζέριας*, μτφρ Κ. Διαμαντάκου, πρόλογος Ν. Παναγιωτόπουλος, εκδόσεις Πατάκης / Λόγοι Δράσης, Αθήνα, 2001
- Wacquant Loïc, *Penalisation of Poverty and the Rise of Neo-Liberalism*, *European Journal on Criminal Policy and Research*, No 9, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 2001, σσ. 401-412
- Wilson, J.Q., Kelling G., *Broken Windows: The police and neighbourhood safety*, *Atlantic Monthly*, Μάρτιος 1982, (<http://www.theatlantic.com/doc/198203/broken-windows>).

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ

- Γεωργακόπουλος Θεοδωρής, *Η Αθήνα Και Τα Σπασμένα Παράθυρα*, 29/4/2012 (http://www.georgakopoulos.org/2012/03/broken_windows/)

- Gresh Alain, *M. Sarkozy contre l'anti-France*, 26/9/2005, Le Monde diplomatique, <http://www.monde-diplomatique.fr/carnet/2005-09-21-M-Sarkozy-contre-l-anti-France>
- Καρτάλης Κώστας, *Ιστορικό κέντρο της Αθήνας: Ποσοτική τεκμηρίωση μιας διαρκούς υποβάθμισης*, 26/1/2010, (<http://www.skai.gr/news/opinions/article/136226/ΙστορικόκέντροτηςΑθήναςΠοσοτικήτεκμηρίωσημιαςδιαρκούςυποβάθμισης/>)
- Κασιμάτης Στέφανος, *Τα σπασμένα παράθυρα της Αθήνας*, Η Καθημερινή, 23/3/2012 (<http://www.kathimerini.gr/729530/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/ta-spasmena-para8yra-ths-a8hnas>)
- Λακόπουλος Γιώργος, *Ο υπουργός Δημόσιας Τάξης μιλάει για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών, τις “επιχειρήσεις - σκούπα”, τη διαφθορά και την τρομοκρατία*, Το Βήμα, 14/8/1999 (<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=113470>)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Associated Press για τη χρήση των όρων “λαθρομετανάστης” και “παράνομος μετανάστης” <http://blog.ap.org/2013/04/02/illegal-immigrant-no-more/> (τελευταία επίσκεψη Παρασκευή 10 Οκτωβρίου 2014)
- Επίσημη ιστοσελίδα του Μιχάλη Χρυσοχοΐδη, <http://www.chrisochoidis.gr> (τελευταία επίσκεψη Τετάρτη 1 Οκτωβρίου 2014)
- Ομιλία δημάρχου Αθηναίων σε ημερίδα για την εγκληματικότητα και τη βία στην πόλη, οργάνωση Ινστιτούτο Δημοκρατίας “Κωνσταντίνος Καραμανλής”, Τμήμα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Τεχνόπολις, Αθήνα, 30/01/2013, <https://www.cityofathens.gr/node/21161> (τελευταία επίσκεψη Δευτέρα 6 Οκτωβρίου 2014)
- Collectif anti repression du printemps 2006, <http://repression2006.blogspot.fr> (τελευταία επίσκεψη Σάββατο 11 Οκτωβρίου 2014)
- “*θα καθαρίσουμε με την κυριολεκτική και τη μεταφορική έννοια του όρου, τη cité των 4000*”, ρεπορτάζ για τις ειδήσεις του καναλιού France 2, 20/6/2005, <http://www.youtube.com/watch?v=7FPr4VbBOBg> (τελευταία επίσκεψη Κυριακή 12 Οκτωβρίου 2014)
- “*ο όρος καθαρίζω με [σκούπες] Karcher, είναι ο όρος που αρμόζει, διότι πρέπει να καθαρίσουμε*”

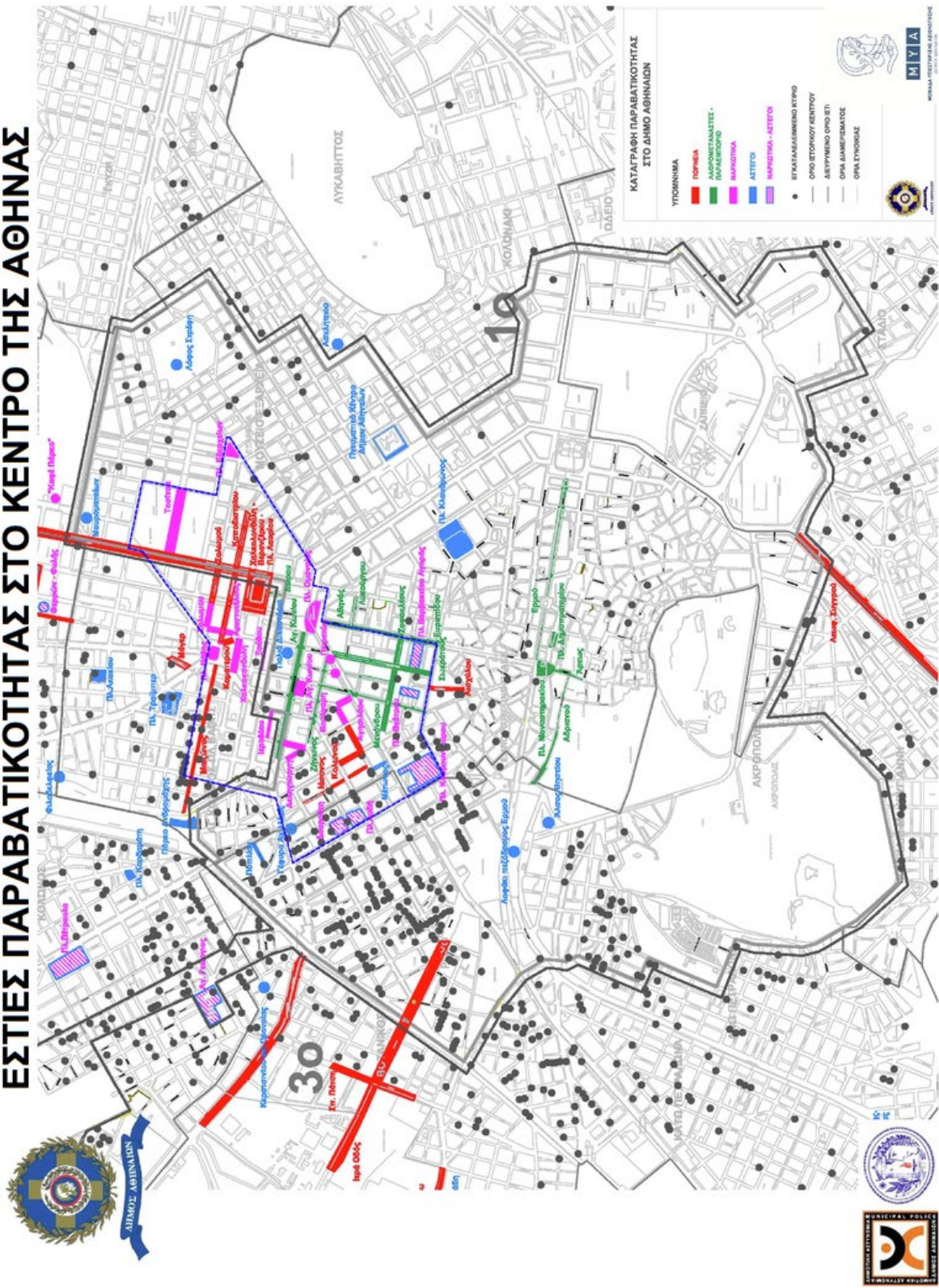
αυτό το μέρος!", ειδήσεις των 8 του καναλιού France 2, 29/6/2005, <http://www.ina.fr/video/I09086606>
(τελευταία επίσκεψη Κυριακή 12 Οκτωβρίου 2014)

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

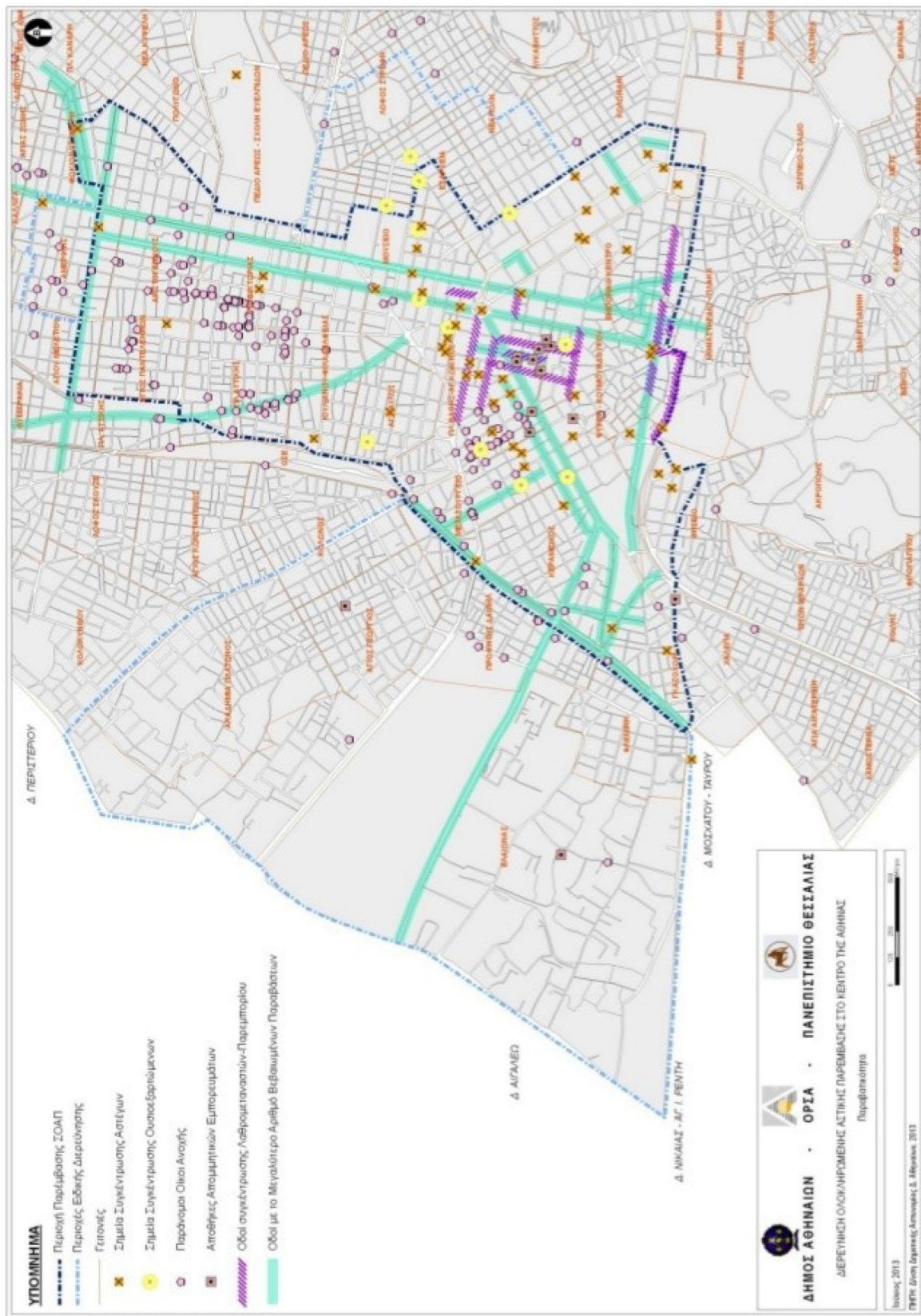
- Εικόνα 1:
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2518823/Bill-Blasio-picks-William-Bratton-man-cleaned-New-York-NYPD-commissioner-again.html>
- Εικόνα 2:
<http://boingboing.net/2013/04/16/if-you-see-something-should-y.html>
- Εικόνα 3:
<http://laboratoireurbanismeinsurrectionnel.blogspot.gr/2011/05/urbanisme-anti-insurrectionnel.html#more>
- Εικόνα 4:
Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Διερεύνηση Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας - Α2 Πλήρης πρόταση και Πρόγραμμα Δράσης*, Δεκέμβριος 2013., σελ. 29
- Εικόνες 5 και 6:
Anne Clerval, *Les politiques publiques face à la gentrification - Le cas de Paris intra muros*, in *Pérennité urbaine ou la ville par-delà ses métamorphoses*, t. 2 Turbulences, επιμ. Colette Vallat, Aurélien Delpiou et Fabrizio Maccaglia, L'Harmattan, Paris, 2009, σσ. 139-151
- Εικόνα 7:
http://www.army.mil/article/63556/Events_last_month_underscore_realism_of_domestic_terrorism_threat/
- Χάρτης 1:
Δήμος Αθηναίων, πρόγραμμα Α.Θ.Η.Ν.Α.Ι. - Ιστορικό Κέντρο, Ασφάλεια και Παραβατικότητα στον Δήμο Αθηναίων, 2010, σελ. 14
- Χάρτης 2:
Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Διερεύνηση Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας - Α2 Πλήρης πρόταση και Πρόγραμμα Δράσης*, Δεκέμβριος 2013., σελ. 59

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΣΤΙΕΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

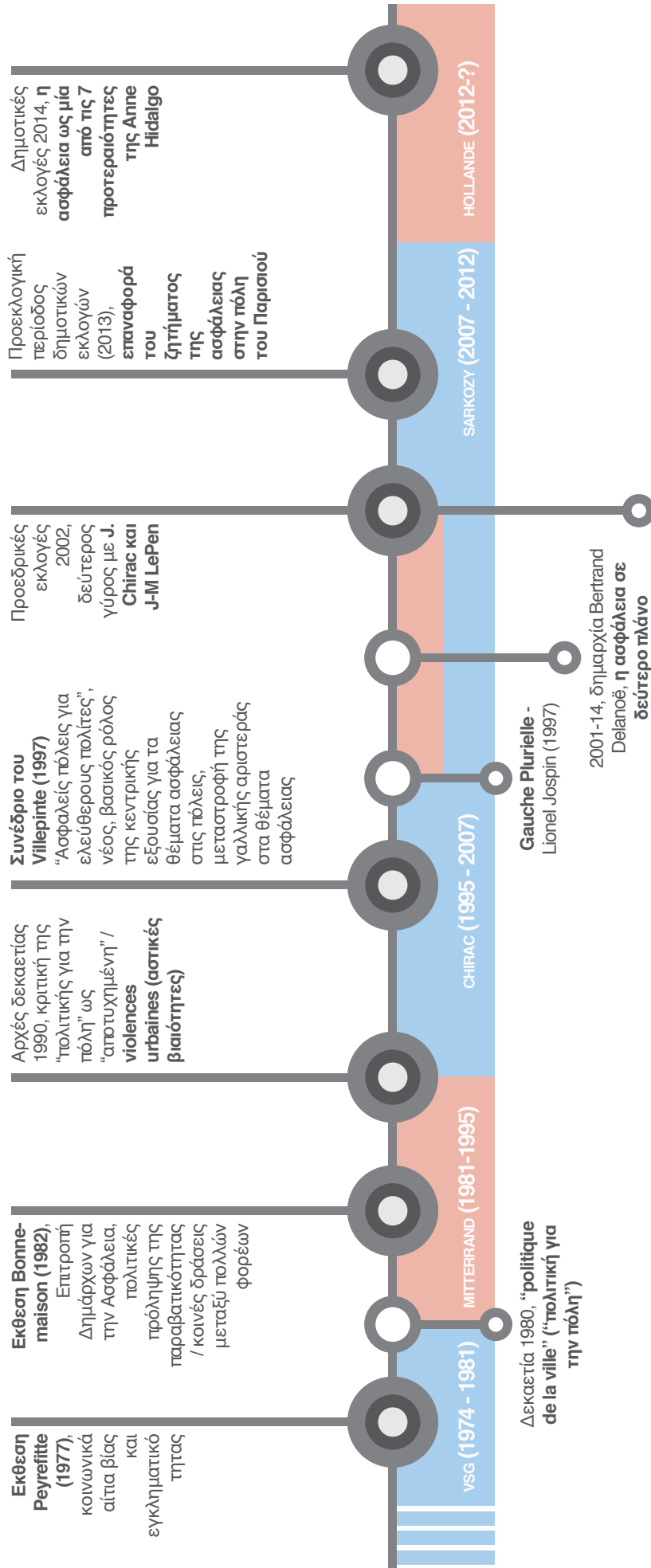

Χάρτης 1: Χάρτης Παραβατικότητας του προγράμματος του δήμου Αθηνών Α.Θ.Η.Ν.Α.Ι. - Ιστορικό κέντρο, σελ. 14, 2010

Χάρτης 2: Χάρτης Παραβατικότητας του Σχεδίου Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης, σελ 59, 2013

A. ΓΙΑ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ:

2002-07, υπουργός Εσωτερικών N. Sarkozy, η γαλλική "μηδενική ανοχή"

Β. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

